

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ramazan KAPLAN

ANTI-DAMPİNG UYGULAMALARININ MAKRO EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2014

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ramazan KAPLAN

ANTİ-DAMPİNG UYGULAMALARININ MAKRO EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Danışman
Doç.Dr.Kemal TÜRKCAN

İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2014

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ramazan KAPLAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ayşegül ATEŞ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Kemal TÜRKCAN (İmza)

Üye : Prof. Dr. Muhammed KARATAŞ (İmza)

Tez Başlığı: Anti-Damping Uygulamalarının Makro Ekonomik Belirleyicileri: Türkiye
Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi:24/12/2014

Mezuniyet Tarihi :25/12/2014

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	v
TABLOLAR LİSTESİ	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETTE YENİ KORUMACILIK, DAMPİNGE ve ANTI-DAMPİNGE GENEL BAKIŞ

1.1. Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık	2
1.1.1. Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Sebepleri	2
1.1.2. Uluslararası Ticarete Korumacılığın Tarihsel Seyri ve Yeni Korumacılığın Ortaya Çıkışı	3
1.1.3. Yeni Korumacılık Araçları	5
1.1.3.1. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları	5
1.1.3.2. Sağlık, Güvenlik ve Çevre Standartları	5
1.1.3.3. İhale Kuralları ve İdari Tedbirler	5
1.1.3.4. Sübvansiyonlar	6
1.1.3.5. Gümrük Birlikleri	6
1.1.3.6. Anti-Damping Uygulamaları	6
1.2. Dampinge Genel Bakış	6
1.2.1. Dampingin Tanımı	6
1.2.2. Koşulları	8
1.2.3. Türleri	9
1.2.4. Etkileri	10
1.3. Anti-Dampinge Genel Bakış	11
1.3.1. Anti-Damping Vergisinin Tanımı	11
1.3.2. Anti-Damping Vergisinin Tercih Edilme Nedenleri	11
1.3.2.1. Ticari ve İktisadi Nedenler	12
1.3.2.2. Siyasi Nedenler	12
1.3.3. Anti-Damping Uygulamalarının Sakıncaları	13

1.3.4. Anti-Damping Uygulamalarının Ortaya Çıkışı	13
1.3.5. Uluslararası Düzenlemeler	14
1.3.5.1. GATT 1947	14
1.3.5.2. Kennedy Görüşmeleri (1963-1967).....	14
1.3.5.3. Tokyo Görüşmeleri (1973-1978).....	15
1.3.5.4. Uruguay Görüşmeleri (GATT 1994).....	16
1.3.6. Anti-Damping Vergisinin Dünyadaki Uygulamaları	17
1.3.6.1. En Fazla Anti-Damping Uygulaması Yapan Ülkeler	17
1.3.6.2. En Fazla Anti-Damping Uygulamasına Maruz Kalan Ülkeler.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ANTI-DAMPİNG MEVZUATI ve UYGULAMALARI

2.1. Türkiye’de Anti-Damping Mevzuatı	21
2.1.1. Mevzuat Öncesi Dönem	21
2.1.2. Türkiye’de Uygulanan Anti-Damping Mevzuatı	22
2.1.2.1. 3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun (İHRÖK).....	23
2.1.2.2. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik (İHRÖY).....	23
2.1.2.3. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar.....	23
2.1.2.4. GATT 1994’ün VI.Maddesi’nin Tatbikine İlişkin Anlaşma	24
2.1.3. Anti-Damping Önlemi Alma Koşulları	24
2.1.4. Anti-Damping Kavramları.....	24
2.1.4.1. Damping	24
2.1.4.2. İhraç Fiyatı.....	24
2.1.4.3. Benzer Mal	24
2.1.4.4. Normal Değer	25
2.1.4.4.1. Temsil Testi	25
2.1.4.4.2. Normal Ticari İşlemler Testi	26
2.1.4.5. Adil Karşılaştırma.....	27
2.1.4.6. Damping Marjı	27
2.1.4.7. Yerli Üretim Dalı.....	28
2.1.4.8. Zarar.....	28
2.1.5. Anti-Damping Soruşturması.....	29
2.1.5.1. Başvuru.....	29
2.1.5.2. İnceleme.....	29

2.1.5.3. Soruşturmanın Açılması	29
2.1.5.3.1. İhracatçı Ülkeye Bildirim	30
2.1.5.3.2. Resmi Gazete’de Tebliğ	30
2.1.5.4. Soruşturmanın Yürütülmesi.....	30
2.1.5.4.1. Soru Formları Gönderilmesi	30
2.1.5.4.2. Bilgilendirme	30
2.1.5.4.3. Soruşturmanın Kapatılması ve Durdurulması	31
2.1.5.4.4. Soruşturma Süresi.....	31
2.1.5.4.5. Taahhütler	31
2.1.5.5. Geçici Önlemler.....	32
2.1.5.6. Kesin Önlemler.....	32
2.1.5.7. Mükellef ve Tahsil Mercii	33
2.1.5.8. Geri Ödeme	33
2.1.5.9. Yargısal Denetim.....	33
2.2. Türkiye’de Anti-Damping Uygulamaları	33
2.2.1. Yıllara Göre Dağılım	34
2.2.2. Ülkelere Göre Dağılım	35
2.2.2.1. Türkiye’nin Anti-Damping Uygulamalarının Ülkelere Göre Dağılımı.....	35
2.2.2.2. Önleme Tabi Ülkeler	36
2.2.2.3. Türkiye’ye Karşı Anti-Damping Uygulamalarının Ülkelere Göre Dağılımı ..	37
2.2.3. Sektörlere Göre Dağılım.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK MODEL

4.1. Hipotezler	46
4.2. Analizde Kullanılan Değişkenler ve Veriler	47
4.3. Model.....	48
4.4. Ampirik Sonuçlar	49
4.5. Türkiye’deki Anti-Damping Uygulamalarına İlişkin Öneriler.....	52

SONUÇ	54
KAYNAKÇA	57
EKLER	60
EK 1- Türkiye'nin Açtığı Anti-Damping Soruşturmaları, (Analizde Kullanılan Ülkeler) 2003-2013	60
EK 2- Türkiye'nin ve Anti-Damping Soruşturması Açtığı Ülkelerin GSYİH Artış Hızı (%), (Analizde Kullanılan Ülkeler) 2002-2012	61
EK 3- Türkiye'nin Anti-Damping Soruşturması Açtığı Ülkelerle Arasındaki Reel Döviz Kuru (Analizde Kullanılan Ülkeler), 2002-2012	62
EK 4- Türkiye'nin Anti-Damping Soruşturması Açtığı Ülkelerden Yapılan İthalatın Artış Hızı (%), (Analizde Kullanılan Ülkeler), 2002-2012	67
EK 5- Negatif Binomial Regresyon Sonuçları	68
Ö Z G E Ç M İ Ş	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Uluslararası Fiyat Farklılaştırması Olarak Sürekli Damping	10
---	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. 1995-2013 Yılları Arasında En Fazla Anti-Damping Uygulaması Yapan 20 Ülke	18
Tablo 1.2. 1995-2013 Yılları Arasında Dünyada En Fazla AD Uygulamasına Maruz Kalan 20 Ülke	19
Tablo 2.1. % 5 (Temsil) Testi.....	26
Tablo 2.2. Normal Ticari İşlemler Testi	26
Tablo 2.3. Anti-Damping Uygulamalarının Yıllara Göre Dağılımı	34
Tablo 2.4. 1995-2013 Yılları Arasında Türkiye'nin Anti-Damping Uygulamalarının Ükelere Göre Dağılımı	35
Tablo 2.5. 1995-2013 Yılları Arasında Türkiye'ye Karşı Anti-Damping Uygulamalarının Ükelere Göre Dağılımı	37
Tablo 4.1. Negatif Binomial Regresyon Sonuçları ve Karşılaştırma	50

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Önleme Tabi Ülkeler.....	36
Grafik 2.2. Yürürlükte Olan Önlemlerin Sektörlere Göre Dağılımı.....	38

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AD	: Anti-Damping
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IBRD	: Dünya Bankası
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IRR	: Etki Hızı Oranı
ITO	: Uluslararası Ticaret Örgütü
İHRDK	: İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu
İHRÖK	: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar
İHRÖY	: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik
NBR	: Negatif Binomial Regresyon
NGGS	: Nihai Gözden Geçirme Soruşturması
SITC	: Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması

ÖNSÖZ

Tez konusunun tespitinden tamamlanması aşamasına kadar geçen süre içerisinde değerli bilgilerini ve yardımını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Kemal TÜRKCAN'a, destekleri ile her zaman yanımda olan biricik eşim Birsen KAPLAN'a teşekkür eder, tezimi, hazırlama aşamasında dünyaya gelen oğlum Recep'e ithaf ederim.

Ramazan KAPLAN
Antalya, 2014

ÖZET

GATT/DTÖ tarafından konulan Anti Damping Kodu birçok ülke tarafından uzun yıllardan beri kullanılmaktadır. Türkiye ise bu uluslararası ticaret politikası aracını 1989 yılından beri kullanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki anti-damping uygulamalarının belirleyicilerini incelemektir. Bu amaçla çalışmada bir ekonometrik model kurulmuş ve bu model Negatif Binomial Regresyon metodu kullanılarak tahmin edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, yurtiçi ve yurtdışı ekonomik faaliyetlerin (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) ve ithalat artış hızının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Sonuçlar makroekonomik değişkenlerin anti-damping kararlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, anti-dampingin adil uluslararası ticareti sağlamaktan ziyade, dış ticaretten korunmak için kullanılan bir araç olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Damping, Anti-Damping, Negatif Binomial Regresyon, Yeni Korumacılık

SUMMARY
MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ANTI-DUMPING
IMPLEMENTATIONS: THE CASE OF TURKEY

The Anti Dumping Code of GATT/WTO has been widely used by many countries for years. Turkey has also been using this international trade policy instrument since 1989.

The purpose of this study is to investigate macroeconomic determinants of anti-dumping implementations in Turkey between 2003-2013. For this purpose, an econometric model is established and estimated in the paper. The model was estimated using negative binomial regression model.

As a result of the study, domestic and foreign economic activity (Gross Domestic Product) and import growth rate are found to be statistically significant variables. The results suggest that macroeconomic variables affect anti-dumping decisions in Turkey. Hence, it can be thought that anti-dumping is utilized for protection from international trade instead of establishing fair trade.

Keywords: Dumping, Anti-Dumping, Negative Binomial Regression, New Protectionism

GİRİŞ

Geleneksel korumacılık yöntemleri olan gümrük tarifeleri ve kotalar, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) çabaları sonucunda önemli miktarda azaltılmıştır. Buna karşın iktisadi, ticari ve siyasi bir takım sebeplerle, ülkeler, modern korumacılık uygulamalarına başvurmaya başlamışlardır. Anti-damping uygulamaları önceleri gelişmiş ülkeler tarafından adil dış ticaret için uygulanan bir politika aracı olmasına karşın, günümüzde pek çok ülke tarafından modern bir korumacılık aracı olarak uygulanmaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde öncelikle uluslararası ticarete yeni korumacılık kavramından bahsedilecektir. Daha sonra damping ve anti-damping uygulamaları hakkında genel bilgiler verilecek olup, dünya uygulamalarından da bahsedilecektir. İkinci bölümde ise Türkiye'de anti-damping mevzuatı ve uygulamalarına yer verilecektir. Türkiye'nin uyguladığı ve maruz kaldığı anti-damping uygulamaları, tablo ve grafikler yardımıyla her yönüyle ele alınmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde literatürde yer alan çalışmalardan bahsedilecektir. Dördüncü bölümde ise, Türkiye'de 2003-2013 yılları arasındaki anti-damping uygulamalarının makroekonomik belirleyicilerini incelemek için ekonometrik bir model kurulmuş ve bu model Negatif Binomial Regresyon metodu kullanılarak tahmin edilecektir. Çalışmada, Türkiye'nin açtığı anti-damping soruşturma sayısının, reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı GSYİH büyüme hızı ve ithalat artış hızından ne derecede etkilendiği belirlenmeye çalışılacaktır. Konu ile ilgili söz konusu dönemlere ilişkin daha önce bu kapsamda bir çalışma bulunmadığından, çalışmamızın literatüre bir katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETTE YENİ KORUMACILIK, DAMPİNGE ve ANTI-DAMPİNGE GENEL BAKIŞ

1.1. Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık

1.1.1. Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Sebepleri

İktisadi literatüre “korumacılık” olarak giren kavram, bir devletin kendi ülke ekonomisini yabancı ülkelerin rekabetinden korumak amacıyla uyguladığı dış ticaret politikaları olarak tanımlanabilir. Korumacılık, uluslararası ticarete, mal ve hizmet akışının doğrudan hükümet müdahalesi ile kısıtlanmadığı ya da teşvik edilmediği “serbest ticaret”in tam tersidir (Tuncer, 1994, s.239).

Uluslararası iktisat kuramında serbest ticaretin ülkelerin refahını artırdığı kabul edilmekle birlikte, geçmişte ve günümüzde birçok ülke uluslararası mal ve hizmet ticaretini engelleyici uygulamalara yoğun bir şekilde başvurumaktadırlar. Devletleri korumacılık uygulamasına iten çeşitli gerekçeler mevcuttur.

Bunlardan ilki haklı bir gerekçe olarak kabul gören ulusal güvenlik, iktisadî kalkınma, stratejik ticaret politikası ve dumpingin önlenmesi gibi nedenlerdir. Ulusal savunma ile doğrudan ilgili olan endüstrilerin kurulması ve geliştirilmesi için korumacılık gerekebilir. Bununla birlikte, iktisadi kalkınma açısından korumacılığı gerektiren en önemli neden “genç endüstriler tezi” dir. Buna göre, ileride gelişip karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak endüstriler optimum üretim düzeyine ulaşıncaya kadar gümrük tarifeleriyle dış rekabete karşı korunmalıdırlar. Bir diğer neden olan stratejik ticaret politikasında ise, sanayileşmiş bir ülke, korumacı önlemlerle gelecekte hızlı büyümesi için stratejik kabul edilen endüstrilerin özendirilmesini amaçlar. Böylece sağlanan dışsal ekonomilerden bütün ülke faydalanır (Seyidoğlu, 2001, s.149-153). Diğer bir neden olan dampainge karşı korunma ise ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

İkinci olarak, haklı bir gerekçeye dayanmayan görüşler yer almaktadır. Husted ve Melvin’e göre yerli malı almaya teşvik eden vatanseverlik görüşü bunlardan birisidir. Oysa pek çok durumda görülmektedir ki korumacılığa devam eden bir ülkede ulusal refah düşmektedir. Bu yüzden gerçek vatanseverlerin ulusal geliri azaltan politikaların karşısında durması gerektiğini söylerler (Husted ve Melvin, 2001, s.200).

Bir diğer geçersiz görüş de korumacılığın istihdam yaratacağı ya da en azından mevcut seviyeyi koruyacağıdır. Bu iddianın çıkış noktası, korunan sektörde üretim artacağından ülke genelinde istihdamın artacağıdır. Ancak bu iddia da yanlıştır. Çünkü dış piyasadaki etkiler

yok sayılır. Korumacılığın o sektörde genişlemeye yol açacağı aşikardır. Bununla birlikte, kaynakların çekildiği diğer sektörlerin üretimi azalacaktır. Keynes'in bir zamanlar dediği gibi "İthalat tahsilattır, ihracat ise ödemedir. Tahsilatı azaltarak nasıl daha iyi bir millet olabileceğimizi umuyoruz." Başka bir deyişle, korumacılığın istihdam yaratma yerine, işgücünün yeniden dağılımına hizmet etmesi daha olasıdır (Husted ve Melvin, 2001, s.200).

Seyidoğlu'na göre ise, bu gerekçelerin bazıları belirli koşullarda geçerlidir. Ödemeler bilânçosunun iyileştirilmesi, işsizliğin azaltılması, dış ticaret hadlerinin iyileştirilmesi ve ulusal pazarlık gücünün artırılması bu gruptadırlar (Seyidoğlu, 2001, s.154).

Üçüncü grupta ise daha çok gelişmiş ülke üreticilerinin az gelişmiş ülkelerden ithal edilen emek-yoğun ürünlere (tekstil, ayakkabı, gıda vb.) karşı korumacılık önlemlerine başvurulmasını istemesinden kaynaklanan nedenler yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde emek-yoğun sektörlerde faaliyet gösteren yerli üreticiler, az gelişmiş ülkelerdeki düşük ücretlerle ve düşük üretim maliyetleriyle rekabet edemediklerini, ayrıca ulusal pazarların ülkenin yerli üreticilerin hakkı olduğuna dair nedenleri öne sürerek bu sektörlerin devlet tarafından dış rekabete karşı korunması gerektiğine dair lobi faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Bu iddialar liberal iktisat kuramına uygun olmayan gerekçeler olup sadece geçici olarak (bu sektörlerde çalışanların ve üreticilerin diğer kesimlere geçiş yapacağı zamana kadar) uygulandığı takdirde destek bulabilmektedir (Seyidoğlu, 2001, s.154-155).

1.1.2. Uluslararası Ticarete Korumacılığın Tarihsel Seyri ve Yeni Korumacılığın Ortaya Çıkışı

17. ve 18. yy boyunca uluslararası ticarete baskın davranış Merkantilist doktrin tarafından temsil edilmiştir. Merkantilistlere göre uluslararası ticaret sıfır toplamlı bir oyundur (zero-sum game). O yıllarda altın ve gümüş para olarak kullanılıyordu. Bir ülkenin zenginliği ve gücü sahip olduğu değerli madenlerle ölçüldüğünden merkantilist ülke, ihracatını mümkün olduğunca artırıp, ithalatını kısmak suretiyle altın ve gümüş stoklarını artırmayı hedefliyordu. Bu nedenle Merkantilizm döneminde, uluslararası ticarete korumacılık en yaygın biçimde uygulanmıştır (Yarbrough, 2006, s.19).

Avrupa'da ilk korumacı uygulamaya giden ülke Fransa'dır. Fransa 1567'de Lyon ipeklilerini, dış rekabete karşı korumak için gümrük vergisi uygulamıştır (Tuncer, 1994, s.240).

Korumacılığa karşı ilk tepki Fizyokratlardan gelmiştir. Devamında korumacılığa karşı serbest ticareti savunan Klasik iktisatçılarla birlikte liberalizm, iktisadi politika olarak 19.yy sonuna kadar dünyaya egemen olmuştur (Tuncer, 1994, s.240).

Bununla birlikte, I. ve II. Dünya savaşları arasındaki 20 yıllık dönemde otarşi ve korumacılık akımları güçlenmiş ve bütün dünyayı sarmıştır. Bu akımın ortaya çıkmasında çok büyük etkisi olan 1929 Büyük Bunalımı sonrasında Avrupa'dan Güney Amerika'ya kadar çok sayıda ülkede korumacılık eğilimi giderek daha fazla uygulama alanı bulmuştur. 1930'lu yıllardan sonra dünya ticareti aşırı korumacılığa kayarak küçülmüştür (Tuncer, 1994, s.240).

İki savaş arasındaki bu kısıtlayıcı dönem, ekonomik hayatın canlılığı geniş ölçüde dış piyasaların varlığına bağlı olduğu için, özellikle Batılı sanayileşmiş ülkeleri rahatsız ediyordu. Bu nedenle, daha II. Dünya Savaşı sona ermeden harekete geçilerek, savaş sonrası uluslararası ekonomik ve mali sistemin temellerini atmak üzere 1944 yılında Bretton Woods Konferansı düzenlenmiştir. Bu toplantılar neticesinde uluslararası parasal ve mali sistemin düzenli şekilde işlemesi sağlamakla görevli Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa ekonomilerinin onarımına katkıda bulunmakla (daha sonra az gelişmiş ülkelere kalkınma yardımı sağlamak) görevli Dünya Bankası (IBRD) kurulması kabul edilmiştir. Ayrıca 1947-48 yılları arasında Küba'da toplanan elli kadar ülkenin temsilcisi Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) kurulmasına karar vermiş olsalar da, başta ABD olmak üzere bazı sanayileşmiş ülkelerin bunu kendi parlamentolarında yasalaştıramamaları üzerine ITO faaliyete başlayamamış, bunun yerine 1948 yılında GATT ortaya çıkmıştır (Seyidoğlu, 2001, s.192-193).

Özellikle 1973 Dünya Enerji Krizi'nden sonra baş gösteren stagflasyon karşısında korumacılık akımları tekrar güçlenmiştir. Ancak, GATT'ın yürüttüğü çok yanlı görüşmeler sonucunda tarifeler, kotalar ve kambiyo denetimi gibi geçmişi eskiye dayanan müdahale araçlarının kullanımı önemli ölçüde azaltılmış, ancak bunun yanında “yeni korumacılık” olarak adlandırılan bir takım yeni ticari engeller dünya ticaretine girmeye başlamıştır. Başta tekstil, ayakkabı, çelik olmak üzere daha çok az gelişmiş ülkelerin yeni ihraç etmeye başladıkları ürünler üzerinde ortaya çıkmaya başlayan yeni korumacılığın uygulama araçları olarak; gönüllü ihracat kısıtlamaları, sağlık, güvenlik, çevre standartları ve idari düzenlemeler, damping ve anti-damping vergisi, sübvansiyonlar ve fark giderici vergiler sayılabilir (Seyidoğlu, 2001, s.170).

1974-1979 döneminde süren Tokyo görüşmelerinde tarife dışı engellerin kullanımı konusunda çeşitli müzakereler yapılmıştır. 1986-1994 döneminde devam eden Uruguay görüşmelerinde ise hizmet ticareti, tarımsal sübvansiyonlar ve diğer tarife dışı araçlar konusu ele alınmış ve kullanımına yönelik bazı önlemler alınmasına karar verilmiştir. Uruguay görüşmelerinin en önemli kararı, GATT'ın lâğvedilerek yerine uluslararası ticareti daha da artan bir şekilde serbestleştirme amacıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kurulmasına yönelik anlaşmanın GATT üyesi ülkeler tarafından imzalanmış olmasıdır (Seyidoğlu, 2001, s.121).

1.1.3. Yeni Korumacılık Araçları

1.1.3.1. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

Gönüllü ihracat kısıtlamaları, genellikle ithalat yapan ülkenin isteği üzerine ihracat yapan ülke tarafından uygulanan bir çeşit kotadır. Bu uygulamaya, Japonya tarafından 1981'den sonra ABD üzerine uygulanan otomobil ihracatındaki sınırlamayı örnek olarak verebiliriz. Bazı siyasi ve hukuki avantajları nedeniyle, son yıllarda ticaret politikasının tercih edilen bir aracı haline gelmiştir. Gönüllü ihracat kısıtlamaları, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları dışında yer almasının yanında, her zaman için yeniden müzakere imkanı vermesi ve nispeten kolay uygulanabilir olması nedeniyle de ticaret politikalarında öne çıkmıştır (Wang, 2011, s.216-230).

Bu uygulamadaki asıl amaç, yerli üreticileri yabancı üreticilere karşı korumaktır. Esasında bu kısıtlamaları “gönüllü” olarak nitelendirmek yanıltıcıdır. Çünkü ihracatçı ülke, ithalatçı ülkenin siyasi ve ekonomik baskısı nedeniyle kısıtlamaları uygulamayı kabul eder (Karluk, 2003, s.209).

1.1.3.2. Sağlık, Güvenlik ve Çevre Standartları

Ülkeler, gerçekten de insan, bitki ve hayvan sağlığının korunması amacıyla bir takım standartlar koyabilirler. Ancak bu yapılan düzenlemeler, bazen gizli bir ticaret engeli gibi yerli üreticileri koruyan bir mekanizma şeklinde etki gösterebilirler. Örneğin, 1960'larda ABD, şarbon hastalığı bulunduğu gerekçesiyle Arjantin'den ithal edilen sığır eti ile birlikte, hastalık bulunmayan koyun etine de aynı yasaklamayı koymuş, ancak hastalık önlenmesine rağmen bu yasakları kaldırmamıştır (Seyidoğlu, 2001, s.173).

1.1.3.3. İhale Kuralları ve İdari Tedbirler

Çoğu ülkede kamu kuruluşlarının satın alacakları mal ve hizmetlerin yerli kaynaklardan karşılanması için çıkarılan yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin ABD'de 1933'de çıkarılan bir yasa ile kamu kuruluşlarına yapacağı ihalelerde, dünya fiyatlarından % 12'ye kadar daha pahalı olsa da yerli malları satın alma zorunluluğu getirilmiştir (Seyidoğlu, 2001, s.183).

Bununla birlikte hükümetler, alacakları bir takım idari kararlarla ithalatı zorlaştırabilirler. Örneğin, “Poitiers Planı” olarak bilinen, Fransız Hükümetince 1982 yılında yayımlanan bir kararname ile, ülkeye ithal edilecek bütün video kasetlerin kuzey limanlarından yüzlerce mil uzakta Poitier adlı küçük bir kasaba gümrüğünden yapılması kararlaştırılmış, böylece nakliye güçlüğü nedeniyle ithalat önemli ölçüde azalmıştır (Tuncer, 1994, s.249).

1.1.3.4. Sübvansiyonlar

Devletler dış ticarete müdahale ederken sadece ithalatın kısıtlanmasına yönelik değil, ihracatın özendirilmesine yönelik de tedbirler uygularlar. Günümüzde bütün ülkeler ihracatı teşvik etmek amacıyla üreticilere çeşitli yardımlar yapmaktadırlar. Bu yardımlar, ihracatı daha cazip hale getirecek, vergi indirimleri, vergi iadesi, dolaysız prim ödemesi, ihracata dönük üretim yapan sanayicilere düşük faizli kredi, girdi teşvikleri ya da pazarlama yardımları şeklinde olabilirler. Bu uygulamalarla, ihracat yapan endüstrilere, ulusal para cinsinden daha fazla ödeme yapılarak, malın birim üretim maliyeti düşürülür (Seyidoğlu, 2001, s.178).

Ancak bu teşvikleri ölçülü bir şekilde uygulamak gerekir. İlk kural, mümkün olduğu kadar belli bir kesime özel üretim yardımlarından kaçınmaktır. Aksi takdirde istenen amaca ulaşıldıktan sonra bunları sonlandırmak zorlaşacaktır. İkinci kural, teşviklerin mümkün olduğu kadar yeni ihraç ürünleri ile sınırlandırılması veya ihracat potansiyeli olan üretimin teşviki için kullanılmasıdır. Başka deyişle, zaten mevcut olan ihracata daha fazla kar sağlamak amacından ziyade, başlangıçtaki dezavantajı ortadan kaldırmak maksatlı olmalıdır. Son olarak, misillemelere yol açmayacak nitelikte bulunmasına gayret gösterilmelidir (Karluk 2003, s.221).

1.1.3.5. Gümrük Birlikleri

Salt bir koruma aracı olmamakla birlikte, etkileri bakımından korumacıdırlar. Nedeni ise, üye ülkeler arasında serbest ticareti teşvik etmekle birlikte, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi ile bir koruma duvarı getirmesidir (Tuncer, 1994, s.251).

1.1.3.6. Anti-Damping Uygulamaları

Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak açılacağı üzere, dampinge maruz kalan ülkeler, damping uygulayan ülkeden olan ithalata koyacakları vergi ile dampingin yarattığı haksız rekabeti önlemeye çalışırlar.

1.2. Dampinge Genel Bakış

1.2.1. Dampingin Tanımı

Teknik anlamda damping kavramı hakkındaki tartışmalar uzun yıllardır devam etmektedir. 1920 yılında ekonomi bilimine ilişkin bir yayında otuz farklı damping tanımına yer verilmiştir. 1927 yılında Cenevre’de toplanan Dünya Ekonomi Konferansı’nda da kavram konusunda tam bir uzlaşma sağlanamamış, sadece dampingin malı ithal eden ülkelere ağır zararlara yol açabileceği belirlenerek, anti-damping önlemlerinin korumacı amaçlarla kötüye

kullanılmasının engellenebilmesi için bu önlemlerden kaçınılması tavsiye edilmekle yetinilmiştir (Dirikkan, 1996, s.5).

Damping kavramı, literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların ortak noktası ise dampingin farklı piyasalar arasında fiyat farklılaştırması olduğudur. Nitekim damping, bu konuda ilk çalışmaları yapan Jacob Viner tarafından “ulusal piyasalar arasında fiyat farklılaştırması” olarak tanımlanmıştır (Viner, 1923, s.3).

Damping deyimi başlangıçta üreticilerin yurt içinde satamadıkları malları iç fiyatları kırmamak için dünya piyasalarına boşaltmaları(dump) anlamında kullanılmıştır. Seyidoğlu, ihracat endüstrisindeki bir büyük firmanın malını dış piyasada iç piyasadan daha düşük bir fiyata satma uygulamasına damping adını verirken, dampingin aslında bir uluslararası fiyat farklılaştırması olduğunu söyler. (Seyidoğlu, 2001, s.174-175)

Klasik teori ise dampingi, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile açıklamaktadır. Bu teze göre, damping yapan ihracatçı, yüksek gümrük engelleriyle korunan iç piyasada çok yüksek fiyatlarla satış yaparak elde ettiği kazanç ile dampingli ihracat nedeniyle oluşan zarar veya kazanç kaybını denkleştirmek suretiyle rekabet avantajı sağlar (Dirikkan, 1996, s.7).

Yarbrough’a göre damping, fiyat tabanlı ve maliyet tabanlı olmak üzere iki farklı yoldan tanımlanabilir. Fiyat tabanlı tanımlamaya göre, damping bir firmanın bir malı dış piyasada, yurtiçi piyasada sattığından daha düşük bir fiyattan satmasıyla meydana gelir. Maliyet tabanlı tanımlamaya göre ise, bir malın dış piyasada üretim maliyetinden düşük bir fiyattan satılması durumunda meydana gelir (Yarbrough, 2006, s.196).

Markusen’e göre de, dampingin iki yasal tanımı vardır. İlki, ihracat piyasasında ürün satan firma tarafından, bir ürünün yurtiçi piyasada satıldığından daha düşük fiyata satılmasıdır. İkinci tanım ise, bir ürünün ortalama maliyetinin altında bir fiyata yurtdışı piyasaya satılmasıdır. ABD hukuk terminolojisi, ortalama maliyeti rayiç bedel olarak tanımlamış olup, damping rayiç bedelden daha düşük satışları kapsamaktadır (Markusen, 1995, s.355).

Bazı yazarlar damping kavramının yabancı bir ülke lehine fiyat farklılaştırması olduğunu savunmaktadırlar. Bununla birlikte damping kavramını damping yapanın amacına göre belirlemeye çalışan görüşler de mevcuttur. Buna göre, yabancı rakibi ortadan kaldırma, zarar verme veya kartel anlaşmasına zorlama gibi amaçlar varsa dampingden söz edilebilir (Dirikkan, 1996, s.7-8).

Damping konusundaki ilk tartışmalardan bu yana, damping kavramından, bir malın ihracatçı ülkenin olağan (normal) piyasa fiyatının altındaki bir fiyatla satışı başka bir deyişle, ülke içi piyasa fiyatının altında yabancı ülkeye satış anlaşılmaktadır (Dirikkan, 1996, s.6).

Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere damping kavramını açıklamak için çeşitli görüşler vardır. Bunlar, ulusal piyasalar arasında fiyat farklılığını, yabancı bir ülke lehine fiyat

farklılaştırmasını, karşılaştırmalı üstünlükleri, maliyetin altında satışı ya da dumping yapanın amaçlarını esas almaktadırlar. Ancak Dirikkan'a göre, bu görüşlerin hiçbirisi tek başına dumpingi açıklamaya yetmemektedir. Dirikkan dumpingi, gerçek doğal avantajlara veya teknolojik üstünlük, işgücü gibi haklı nedenlere dayanmadan belirli bir ürünün normal değerinin altında bir fiyat ile bir başka ülkeye ihraç edilmesi veya ithal ülkesinde bağlantılı ithalatçı tarafından böyle bir fiyata satışı olarak tanımlamıştır (Dirikkan, 1996, s.10).

Uluslararası mevzuat açısından bu konuda temel kaynak olan 1994 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)'nın VI. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Anti-Dumping Uygulamaları Anlaşması) ile, üye ülkelere ithal edilen ürünün ne zaman dumpingli sayılacağına ilişkin kriterler belirlenmiştir. Anlaşmada; ihraç fiyatının, benzer bir ürünün ihracatçı ülkede tüketim için satışa sunulan fiyatından daha düşük olması halinde, bu ürünün dumpingli olduğunun kabul edileceği belirtilmektedir (Karluk, 2003, s.313).

Türkiye'de yürürlükte olan mevzuat açısından bu kavrama değinecek olursak 1989 yılında yürürlüğe giren 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda (m.2/a) dumping, bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olması olarak tanımlanmıştır.

1.2.2. Koşulları

Önceki bölümde yapılan tanımlar çerçevesinde, dumpingin uluslararası bir fiyat farklılaştırması olduğu açıktır. Fiyat farklılaştırmasına gidilebilmesi için de ekonomide belirli şartların oluşması gerekmektedir.

Birincisi, iç ve dış piyasalar birbirinden kesinlikle ayrılmış olmalıdır. Bu olmadığı takdirde mal ucuz piyasadan alınarak pahalı olduğu piyasaya tekrar satılabilir (re-export). Bununla birlikte yüksek navlun giderleri ve gümrük, fon ve öteki vergiler re-export işlemi karlı olmaktan çıkartarak doğal olarak piyasaları birbirinden ayırır (Seyidoğlu, 2001, s.175).

İkincisi, ihracata konu malın değişik piyasalardaki talep esnekliklerinin de farklı olması gerekir. Böylece talep esnekliğinin yüksek olduğu piyasalarda mal ucuza, düşük olduğu piyasalarda ise pahalıya satılabilecektir (Seyidoğlu, 2001, s.175).

Üçüncüsü, dumpingi yapacak ihracatçı firmanın monopol olması ya da yüksek pazar gücüne sahip olması gerekmektedir. Dış piyasalarda daha düşük fiyat uygulayan monopoller, böylece üretimlerini artırarak ölçek ekonomilerinden faydalanmaya çalışırlar (Seyidoğlu, 2001, s.174-176).

1.2.3. Türleri

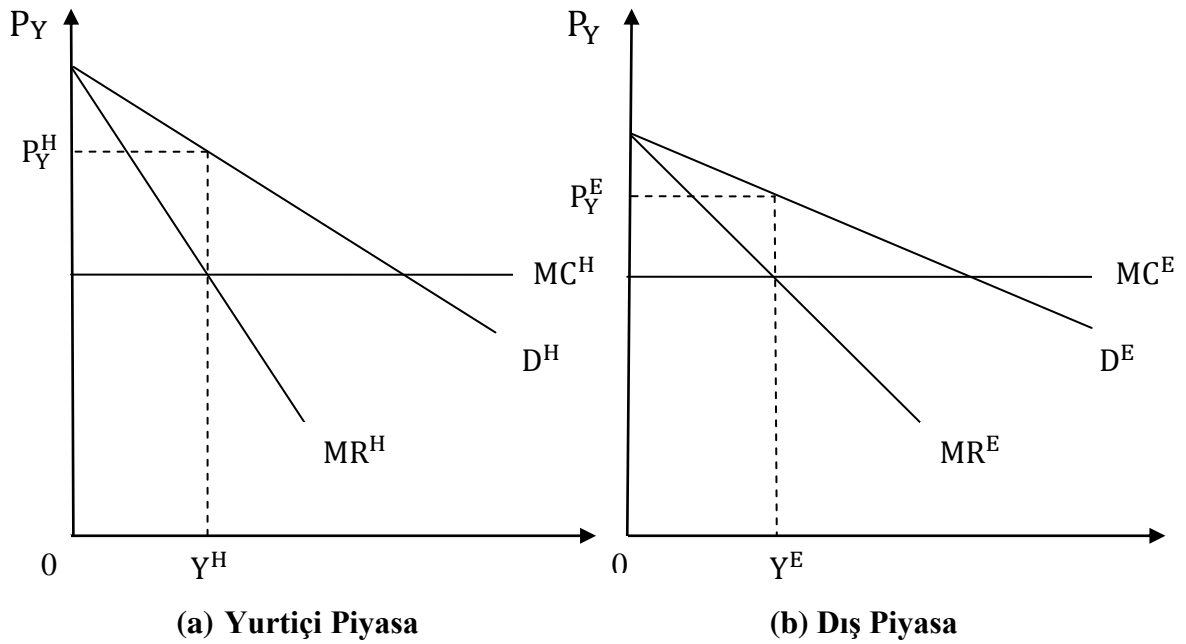
Buraya kadar tanımını yaparak koşullarını belirttiğimiz dumpingi ana hatlarıyla, (1) arada bir yapılan (sporadic) dumping, (2) yıkıcı (predatory) dumping ve (3) sürekli (persistent) olarak üçe ayırabiliriz (Seyidoğlu, 2001, s.174).

İlk olarak, ekonomik konjonktürün normal seyri sırasında, firmanın ürünleri için yurt içi talebin azalması stok fazlalarına neden olabilir. Bu durumda yurtiçinde fiyat düşürmek ya da işçi çıkarmak istemeyen firmalar, dış pazarlara düşük bir fiyattan satış yoluna gidebilirler. Bu tür bir davranış ekonomideki dalgalanmalara bağlı olduğundan, bu davranışa arada bir yapılan (sporadic) dumping denir. Düşük fiyattan yapılan bu satışlar, dumpinge maruz kalan ülkede düşük üretim ve istihdama sebep olabilir. Bu durumda, geçici tarifeler uygulanarak dış durgunluğun olumsuz etkileri önlemeye çalışılır (Seyidoğlu, 2001, s.174).

İkincisi ise, firmanın yıkıcı (predatory) dumpingi kullanmayı seçmesidir. Bu durumda firma, rakiplerinin çalışamayacağı, ya da hiçbir firmanın piyasaya girmeyi göze alamayacağı kadar düşük fiyat uygular. Böylece yerel firmalar değişken maliyetlerini karşılamayacak duruma gelirler ve piyasayı terk ederler (Markusen, 1995, s.355).

Bazı durumlarda ise firma, dış piyasalarda malını sürekli olarak içeriden daha düşük fiyatla satışını gerçekleştirir ve artan üretim hacmi sayesinde, ölçek ekonomileri yoluyla maliyetlerini düşürebilir. Bu durum sürekli (persistent) dumping olarak adlandırılır (Seyidoğlu, 2001, s.174).

Aşağıdaki şekil, uluslararası fiyat farklılaştırması ile sürekli dumping arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Talep eğrileri, dış piyasada Y malına olan talep esnekliğinin her bir fiyat seviyesinde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer deyişle, firma yurtiçi piyasada dış piyasaya oranla daha fazla piyasa gücüne sahiptir (Yarbrough, 2006, s.196).

Şekil 1.1. Uluslararası Fiyat Farklaştırması Olarak Sürekli Damping

Firma, yerli ve yabancı müşterileri arasında malının yeniden satışını engelleyebilirse, fiyat farklılaştırması firmanın karını artıracaktır. Firma, kar maksimizasyonunu, her bir piyasada, marjinal maliyet (MC) ile marjinal hasılatın (MR) eşit olduğu çıktı seviyesinde üretim yaparak gerçekleştirir. Yurtiçinde daha düşük olan fiyat esnekliği nedeniyle, yurtiçi piyasa fiyatı, yurtdışı piyasa fiyatından daha yüksek olacaktır. Firmanın, marjinal maliyetin üstünde fiyat belirleyecek piyasa gücüne sahip olması, her monopol gibi ekonomik etkinliği azaltarak tüketicilere zarar verir (Yarbrough, 2006, s.197).

1.2.4. Etkileri

Dampingin tüketiciler ve üreticiler yönünden etkileri ise, ithalatçı ve ihracatçı ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Öncelikle ithalatçı ülkedeki nihai tüketiciler, düşen fiyatlar nedeniyle dampingten olumlu yönde etkilenirler. Ara malı ithal edenler açısından da kısa vadede üretim maliyeti düşeceği için olumlu yönde etki yapacaktır. Ancak uzun vadede, damping yapan firma, o ülkede tekel konumuna geldiğinde fiyatları öncekine göre çok daha fazla yükselteceğinden, damping, mali işleyen üretim dalı açısından uzun vadede zararlıdır (Dirikkan, 1996, s.103).

İthalatçı ülkede, damping uygulanan malın üreticileri büyük bir tehdit altındadır. Yıkıcı fiyat uygulaması, kısa dönemde piyasadaki fiyatların önemli ölçüde düşmesine ve rakiplerin piyasadan çıkmalarına ya da piyasaya girişlerinin engellenmesine yol açar. Uzun dönemde

ise, piyasadaki rekabetin ortadan kalkmasını sonucunu doğurarak, uygulamayı yapanın tekel konumuna gelmesine ve fiyatları yükseltmesine neden olur (Ekdi, 2003, s.49).

Damping, daha çok ithalat yapan ülkeyi etkilemekle birlikte, ihrac ülkesindeki tüketicileri ve bu malı üreten rakip üreticileri de etkileyebilir. Damping yapan firma, ihrac fiyatını düşürebilmek için, iç piyasa fiyatını yükseltmek zorunda kalabilir. Ayrıca dampingli malı işleyen yurtiçi üretici firmaların da maliyetleri artacağı için, ülke ekonomisi açısından zararlıdır. Ancak damping yapan firma, dampingli malı ülke içinde işleyen firmalara da dış piyasa fiyatını uygulayarak olumsuz etkileri engellediği gibi, birim maliyetleri düşürerek kapasitenin daha iyi kullanımına da neden olabilirse olumlu yönde etki sağlayabilir (Dirikkan, 1996, s.104).

1.3. Anti-Dampinge Genel Bakış

1.3.1. Anti-Damping Vergisinin Tanımı

Dampingin yarattığı haksız rekabet sonucu zarar gören ülkeler, dampinge karşı korunma yöntemlerine başvuracaklardır. Bu yöntemlerden en etkin koruma sağlayanı da damping yapan ülkeden yapılan ithalata, haksız rekabetin zararlarını önleyecek miktarda vergi konulmasıdır.

Anti-damping vergisi denilen bu uygulama son yıllarda gelişmiş ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerde de yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır.

Dirikkan'a göre anti-damping vergisi, ithalatta haksız rekabeti önlemek amacıyla normal değer ihraç fiyatını aşan kısmı kadar (damping marjı) veya zararı giderecek ölçüde alınan vergidir (Dirikkan, 1996, s. 241).

1.3.2. Anti-Damping Vergisinin Tercih Edilme Nedenleri

Anti-damping önlemlerin tercih edilme nedenlerinden ilki, diğer koruma önlemlerine göre daha geniş bir seçme imkanı tanınmasıdır. Bu önlemler istenilen belli bir ihracatçı ülke ya da işletmeye yönelebilir. Diğer bir neden de, mevzuatta yer alan fiyat karşılaştırması ve damping marjı hesaplamasına ilişkin ayrıntılı hükümler yardımıyla soruşturmada kesin ve miktar olarak tanımlanabilir sayısal gerçeklerin ortaya çıkarılabilmesidir. Ayrıca Avrupa Birliği hukuku açısından oradaki sanayi çevrelerince çok iyi bilinmesi de bu önlemlerin tercih sebebidir (Dirikkan, 1996, s.225).

Anti-damping vergisinin tercih edilme nedenleri; ticari, iktisadi ve siyasi olarak aşağıda ele alınmıştır.

1.3.2.1. Ticari ve İktisadi Nedenler

Anti-damping uygulamalarının tercih edilmelerinin en önemli nedenlerinden biri adil dış ticaretin sağlanacağı düşüncesidir. Bu düşüncenin gerekçelerinden birincisi kendi ülkelerinde korunan bir pazarda üretim yapan ihracatçı firmaların düşük fiyatlarla, bu firmalarla aynı alanda rekabet etmeye çalışan yerli firmalara zarar vermemesi gerektiği görüşüdür. Bu nedenle anti-damping vergilerinin bir korunma aracı olmaktan ziyade, rekabet sağlayıcı bir araç olduğu ileri sürülmektedir. İkinci gerekçe yurt dışı firmaların ölçek avantajlarına sahip olabileceğidir. Bu konuda Japon firmaları örnek olarak gösterilmektedir. Üçüncü gerekçe, fazla kapasite ile çalışan ya da genel bir durgunluk nedeniyle mallarını satamayan yabancı firmaların fazla mallarını maliyetinin altında satmalarıdır. Son gerekçe ise, yıkıcı dampingi engellemektir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.64-65).

Bir diğer neden ise, ticaret kayması (trade deflection) adı verilen durumdur. Anti-damping vergisi konulan malların ithalatı başka ülkelere kayarsa, bu durumda ithalatın kaydığı ülke kendi yerel sanayini korumak için anti-damping vergilerine başvuracaktır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.66).

1.3.2.2. Siyasi Nedenler

Anti-damping soruşturmalarının açılmasının ve sonucunda anti-damping vergisi konulmasının ekonomik olduğu kadar siyasi nedenleri de vardır. Bu sebeplerden bir kısmı uluslararası, bir kısmı ise yerel siyasi sebeplere dayanır. Yurtiçindeki sanayiciler, kendileri için tehdit olarak gördükleri ithal ürünler üzerinde damping yapıldığı gerekçesiyle siyasetçiler üzerinde baskı oluşturarak birçok durumda başarılı olmuşlardır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.66).

Anti-damping soruşturma sayısını artıran diğer bir etken de, ülkelerin kendi aralarında mini ticaret savaşına girmiş olmalarıdır. Bir ülke kendi mallarına anti-damping vergisi konduğunda, buna karşılık kendisine anti-damping vergisi koyan ülkeye anti-damping vergisi koymaktadır. Örneğin, Çin Halk Cumhuriyeti, 2002 yılında çıkardığı bir kanun ile bunu uygulamaktadır. Prusa ve Skeath (2001) 1980-1988 yılları arasında GATT/DTÖ üyeleri tarafından açılan anti-damping soruşturmalarını analiz ederek, ekonomik sebeplerin mi ticaret savaşlarının mi daha etkili olduğu konusunu araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, ticaret savaşlarının etkili olduğunu istatistiksel olarak göstermişlerdir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.66)

Siyasi önyargılar da anti-damping soruşturmalarının kesin önlemlerle sonuçlanmasına etki eder. Yapılan deneye dayalı çalışmalarda ABD tarafından Batı Avrupa ülkelerine açılan soruşturmaların genelde kesin önlemlerle sonuçlanmadığı; fakat, Japonya ve diğer gelişmekte

olan ülkelere açılan soruşturmaların ise siyasi önyargılar nedeniyle çoğunlukla kesin önlemlerle sonuçlandırıldığı tespit edilmiştir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.66).

1.3.3. Anti-Damping Uygulamalarının Sakıncaları

Anti-damping önlemlerin sakıncaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Dirikkan, 1996, s.225).

- Soruşturma açılması dahi ithalatçı ve ihracatçı için güvensizliğe yol açar.
- Üretim dalını koruma amacı olsa da, aynı zamanda bu üretim dalının serbest rekabet ortamı için gerekli yapısal uyumunu engeller veya geciktirir. Böylece rekabeti azaltıcı etkide bulunur.
- İthal ülkesinin ticaret yaptığı ülkeler de korumacı önlemler alarak bu ülkedeki üreticilerin ihracatını engelleyebilir.
- Bu önlemler, korumacı amaçlarla haksız olarak uygulanabilir. Böylece serbest ticareti engelleyebilir.

1.3.4. Anti-Damping Uygulamalarının Ortaya Çıkışı

20.yy başlarından itibaren dumpinge karşı korunma amacıyla yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. İlk anti-damping kanunu olan “Geçici Gümrük Tarifesi Kanunu” 1904 yılında Kanada’da kabul edilmiştir. 1904 tarihli ilk AD kanununun 19. maddesi uyarınca, Kanada’ya ithal edilen malın ihraç fiyatı, ihraç edilen ülkenin olağan piyasa fiyatının altında ise anti-damping gümrük vergisi konulacaktı (Dirikkan, 1996, s.53).

Bu kanunun çıkarılmasındaki temel unsur, ABD’den gerçekleştirilen düşük fiyatlı çelik ihracatına karşı, yerli üreticileri korumaktı. Daha sonraları ise, Yeni Zelanda (1905), Avustralya (1906) ve Amerika Birleşik Devletleri (1916) kendi AD kanunlarını çıkarmıştır (Aggarwal, 2003, s.4)

ABD’de 1916 yılında çıkarılan AD yasası, özellikle yıkıcı fiyatlandırmaya karşı konuldu. Ancak dumping için ispatı zor koşullar aranması nedeniyle fazla uygulama alanı bulamamıştır. Özellikle 1. Dünya Savaşı’ndan sonra piyasada yer edinmeye çalışan Almanya’nın uyguladığı yıkıcı dumpingi ortadan kaldırmak için yeni bir kanun gerekiyordu. Bu yüzden, 1921 yılında Kanada'nın AD yasasına benzeyen bir değişiklik yasası kabul edildi. Bu tüzükle, iç piyasa fiyatı ile ihraç fiyatı arasındaki farklılıklarını telafi edecek cezai vergiler düzenlenmiştir. Aynı yıl Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya kendi kanunlarını düzenlerken, Birleşik Krallık da ilk AD mevzuatını kabul etmiştir. Bu gelişmelere rağmen, AD uygulamaları, nispeten seyrek kullanılan bir enstrüman oldu. Savaş sonrası dönemde yalnızca Güney Afrika, Kanada ve Avustralya önemli bir ticaret aracı olarak anti-damping vergisini kullanıyorlardı (Aggarwal, 2003, s.4).

Uluslararası düzeyde dampinge karşı önlemler ilk olarak 1920 tarihli Brüksel Uluslararası Finans Konferansı ve 1927 tarihli Cenevre Dünya Ekonomisi Konferansında görüşülmüştür. Yapılan çalışmalarda, uluslararası bir düzenleme yapılmamış, ancak anti-damping önlemler alınırken dikkatli olunması tavsiye edilmiştir (Dirikkan, 1996, s.59).

1.3.5. Uluslararası Düzenlemeler

1.3.5.1. GATT 1947

İlk anti-damping mevzuatı 1904 yılında Kanada'da da kabul edilmesine rağmen, anti-damping uygulamalarının modern tarihi 1947 GATT anlaşması ile başlar. Anti-damping konusundaki ilk uluslararası düzenleme, büyük ölçüde ABD'nin ısrarları üzerine 1947 tarihli GATT'ın VI. maddesiyle yapılmıştır. Bu anlaşma ile dampingin tanımı "bir ürünün normal değerinden daha düşük bir fiyatla başka bir ülke piyasasına ihraç edilmesi" şeklinde yapılarak, eğer dumping, yurtiçi endüstrilerde maddi zarara yol açarsa, dampinge karşı önlemler alınabileceği kararlaştırılmıştır (Blonigen ve Prusa, 2001, s.4).

GATT aslında dampingi yasaklamamaktadır. GATT ile taraf ülkeler, VI.maddenin 1.fikrasında tanımlanan dampinge konu mala dumping marjı kadar anti-damping vergisi koymaya yetkili kılınmaktadır (Dirikkan, 1996, s.62).

Bununla birlikte GATT, aslında bir örgüt değil, uluslararası bir anlaşmadır. Bu nedenle, devletler hukukuna dayalı bir tüzel kişiliği bulunmamakta, sadece onu kabul ettiğini açıklayan ülkeleri bağlamaktadır (Dirikkan, 1996, s.60).

1.3.5.2. Kennedy Görüşmeleri (1963-1967)

GATT 1947'de, taraf ülkelerin anti-damping yasaları ile uyuşmadığı durumlarda, GATT hükümleri bağlayıcı olmuyordu. Ayrıca özellikle soruşturma hükümlerinde boşluklar vardı (Dirikkan, 1996, s.63).

GATT 1947 sonrasında, anti-damping kurallarının geliştirilmesi ile ilgili tartışmalar 1950'lerde ve 1960'larda GATT Çalışma Grupları ile devam etti. Ancak, bu konuda önemli bir gelişme sağlanamamış ve anti-damping vergisi küçük bir ticari araç olarak kalmıştır. İlk 15 yıl boyunca (1947-1962) bu önlemler, ekonomilerini uluslararası rekabete açan ülkelerde büyük ölçüde işe yaramıştır. 1950'lerde, daha ayrıntılı yeniden anlaşma hükümleri GATT'a eklenmiştir (Aggarwal, 2003, s.4).

Kennedy Görüşmeleri (1963-1967) sırasında, anti-damping kuralları düzenlemeleri ciddiye ele alınmış ve anti-damping prosedürleri üzerinde uluslararası bir kod kabul edilmiştir. 1968 yılında yürürlüğe giren bu anlaşmaya "Anti-Damping Anlaşması" ya da

kısaca "GATT VI. Maddesinin uygulanmasına ilişkin Anlaşma" denmiştir (Aggarwal, 2003, s.4).

Bu kodun konulmasındaki temel amaç, anti-damping önlemlerinin korumacı düşüncelerle kötüye kullanılmasının engellenmesidir. Damping tanımı aynen korunmuş, sadece bazı sorunlara ışık tutacak bir takım hükümler ile soruşturmalara ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Örneğin özdeş mal kavramı, damping marjının belirlenmesi ve nedensellik bağının kurulmasına ilişkin ölçüler bu kod ile konulmuştur. Ayrıca 14.madde ile, ülkelere kendi yasalarını Anlaşma hükümlerine uyumlu hale getirmekle yükümlülüğü getirildi. AB ülkeleri buna uyarken, ABD ve Kanada eski mevzuatın uygulanmasına imkan sağlayan hükümlerden faydalanarak yasalarını değiştirmemişlerdir. Bir başka getirilen yenilik de Anti-Damping Kurulu'nun kurulmasının kabul edilmesidir. Bu şekilde alınan önlemlerin amacına uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığı incelenmesi amaçlanmıştır (Dirikkan, 1996, s.64).

Kennedy kodu ile, anti-damping vergisinin uygulanması için dampingli ihracatın, maddi zararın başlıca nedeni olduğunun ispatı gerekiyordu (Blonigen ve Prusa, 2001, s.6).

Kennedy Görüşmeleri ile, daha önceki toplantılardan farklı olarak tarife indirimleri yeni bir yaklaşımla ele alınmıştır. Başta ABD olmak üzere sanayileşmiş ülkeler, tarifelerin bir bütün olarak görülerek, tümü üzerinden belirli oranda indirim yapılması yöntemini benimsediler. Görüşmeler sonucunda ABD'de sanayi malları üzerindeki tarife oranları beş yıllık süre için %35 oranında indirilmesi kabul edilmiştir. 1972 yılı sonunda gelişmiş ülkelerde sanayi malları üzerindeki tarifeler %10'un dahi altına inmiştir (Seyidoğlu, 2001, s.195).

Bu anlaşma, 1968 yılında kabul edilen ilk Avrupa Topluluğu anti-damping mevzuatı için temel oluşturmuştur. Bununla birlikte, anti-damping kullanımı sözleşmeye taraf olan ülkeler tarafından çok sınırlı kullanılmıştır. Yılda açılan dava sayısı 24-36 arasında gerçekleşmiş ve hemen hemen bütün anti-damping kullanımı altı büyük kullanıcı - ABD, AB, Avustralya, Kanada, Güney Afrika ve Yeni Zelanda - arasında sınırlı kalmıştır (Aggarwal, 2003, s.4).

1.3.5.3. Tokyo Görüşmeleri (1973-1978)

Kennedy Görüşmeleri'nde kabul edilen kod ile anti-damping vergisi uygulanabilmesi için, maddi zararın ana nedeninin dampingli ihracat olduğunun kanıtlanması gerekiyordu. Bu nedenle başta ABD olmak üzere bir takım gelişmiş ülkelerin baskısıyla yeni bir kod için çalışmalar başlatıldı (Blonigen ve Prusa, 2001, s.6).

1973-1979 yılları arasında yapılan Tokyo Görüşmeleri ile yeni bir kod belirlenerek 01.01.1980 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kod ile dampingle mücadelenin uluslararası ticareti haksız yere engellememesi gerektiği ve anti-damping vergisinin önemli zarar

durumunda konulacağı ilkesi devam etmiştir (1.Gerekçe). Bu kod ile getirilen bir yenilik ise, soruşturmanın yayımlanması ve açıklığın artmasıdır (2.Gerekçe) (Dirikkan, 1996, s.65)

Tokyo kodu ile, soruşturmaların yürütülmesi için yerine getirilmesi gereken prosedürler belirlenmiştir. 1980 sonrası dönemde AD soruşturmalarında büyük artış yaşanmıştır. 1980’li yıllarda yapılan AD soruşturması yaklaşık 1.600 kadardır. Ancak anti-damping faaliyetleri sadece gelişmiş ülkeler tarafından uygulanmıştır. Bunun sebebi Tokyo Görüşmelerinin 27 gelişmiş ülke tarafından imzalanması ve bu ülkelerin taleplerine göre hazırlanmasıdır. Gelişmekte olan ülkeler ancak 1990’ların başından itibaren anti-damping uygulamalarına başlamışlardır (Aggarwal, 2003, s. 5-6).

1.3.5.4. Uruguay Görüşmeleri (GATT 1994)

GATT görüşmeleri içinde, konu ve katılan ülke sayısı açısından en geniş kapsamlı olanı 1986-1994 arasında gerçekleştirilen Uruguay Görüşmeleri’dir. Fas’ın başkenti Marakeş’te 125 ülkenin nihai anlaşmayı imzalaması ile sonuçlanmıştır. 1995 yılında yürürlüğe giren anlaşma ile, anti-damping önlemlerinin prosedür ve kuralları daha kesin olarak tanımlanmıştır (Aggarwal, 2003, s.6).

1994 tarihli kod ile damping marjı (m.2.4) ve zararın belirlenmesi (m.3) konularında ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Ayrıca dampinge karşı başvurulabilecek hukuki yollar (m.13), yurtiçi satışlar (m.2), “de minimis kuralı” ve taraflar arasındaki bağlantı (m.4) hususlarında ayrıntılı hükümler getirilmiştir (Dirikkan, 1996, s.65).

1994 tarihli GATT VI.Maddesi’nin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma ile, taraflara ithal bir ürünün ne zaman dampingli sayılacağına ilişkin kriterler öngörülmüştür. Anlaşmaya göre ürünün ihraç fiyatı, benzer bir ürünün ihracatçı ülkede tüketim için satışa sunulan fiyattan daha düşükse, ürün dampingli olarak kabul edilecektir. Başka deyişle, ihraç fiyatı ile ihracatçı ülkedeki yurtiçi fiyat arasında yapılan karşılaştırma sonrası ikincisinin daha yüksek olduğu anlaşılırsa ürün dampingli olarak kabul edilecektir (Karluk, 2003, s.313).

1994’te sonuçlanan Uruguay Görüşmelerinde ilk kez, tarifelerin yanında görünmeyen engellerin de indirilmesi konusunda sınırlı da olsa bir takım kararlar alınmıştır. Şüphesiz bu görüşmelerin en önemli sonucu DTÖ’nün kurulmuş olmasıdır. Geçici bir anlaşma olarak ortaya çıkan GATT’ın son düzenlemesi olan GATT 1994, DTÖ’nün bünyesine alınmıştır. DTÖ, Bretton Woods’un iki temel kuruluşu olan Dünya Bankası ve IMF’den sonra üçüncü bir örgüt olarak dünya ticaretindeki yerini almıştır. Halen dünya ticaretini çok yanlı olarak serbestleştirme çalışmalarında bulunmak DTÖ’nün temel görevidir. Ayrıca üye ülkeler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapma, üye ülkelerin ticaret politikalarını gözden geçirme gibi görevleri de sürdürmektedir. Ayrıca GATT’tan farklı olarak, tarım

ürünleri ve hizmetler ticaretinin serbestleştirilmesi, sınai ve fikri mülkiyet haklarının korunması, dolaysız yabancı sermaye yatırımlarına karşı konulan çeşitli engelleri kaldırma gibi faaliyetleri de bulunmaktadır (Seyidoğlu, 2001, s.197-202).

1.3.6. Anti-Damping Vergisinin Dünyadaki Uygulamaları

1980'lerden itibaren, dampingli ürünlerin fiyatlarında artışa yol açan anti-damping vergileri, ABD, Avrupa Birliği (AB), Kanada ve Avustralya gibi gelişmiş ekonomilerin ticaret politikalarında yaygın bir uygulama haline gelmiştir. 1950, 1960 ve 1970'lerde çok az kullanılan anti-damping önlemler, 1980'lerden itibaren çok fazla kullanılmaya başlanmıştır (Crowley, 2004, s.1).

Bununla birlikte, 1995'te DTÖ'nün hayata geçmesiyle, anti-damping önlemlerinin kullanımı, özellikle Hindistan, Meksika, Brezilya ve Güney Afrika gibi gelişmekte olan ülkelerde de yayılmaya başladı. 1987-1991 arası beş yıllık dönemde, dünya çapında 733 anti-damping soruşturması yürütülürken, bu sayı 1992 - 1997 yılları arasında 1.463'e, 1998- 2002 yılları arasında ise 1.581' e yükselmiştir (Crowley, 2004, s.1).

DTÖ'nün yayınladığı yarıyillik raporlar üzerinde yaptığımız çalışma neticesinde, 1995-2013 yılları arasında en fazla anti-damping uygulaması yapan ülkeler ve en fazla anti-damping uygulamasına maruz kalan ülkelere ilişkin tespitlerimize aşağıda yer verilmiştir. DTÖ yarıyillik raporları her yılın Ekim ayında yayımlanmakta olup, ilgili yılın ilk yarısı ve önceki yılın 2. yarısına ilişkin verileri içermektedir (Örneğin 2005 yılına ilişkin veriler Temmuz 2004 - Haziran 2005 arasını kapsamaktadır).

1.3.6.1. En Fazla Anti-Damping Uygulaması Yapan Ülkeler

1995-2002 ve 2003-2013 yılları arası için DTÖ verilerinden hareketle yapılan hesaplamalara göre, en fazla anti-damping soruşturması açan ve kesin önlem alan ilk 20 ülke, Tablo 1.1'de sunulmuştur.

Sonuçlara göre, 2003 öncesi dönem için ABD'nin, 2003-2013 arası dönem için ise açık ara farkla Hindistan'ın en fazla anti-damping uygulayan ülke olduğu görülmektedir. Hindistan 1995-2013 arası dönem için dünyadaki anti-damping uygulamalarının yaklaşık %16'sını tek başına gerçekleştirmiştir.

Diğer ülkelerin sıralamadaki yeri iki analiz dönemi için de benzer olmakla birlikte, en dikkat çeken nokta 2003 yılı öncesi ilk 20 ülke arasında yer almayan Çin'in 2003-2013 arası dönemde en çok anti-damping uygulayan 4. ülke olmasıdır.

Türkiye ise tabloda 2003 yılı öncesinde en fazla anti-damping uygulayan 11. ülke olarak yer alırken, 2003 yılı sonrasında anti-damping uygulamalarını arttırarak 7. sıraya yükselmiştir.

Türkiye tarafından ortalama yıllık açılan soruşturma sayısı 2003 yılı öncesinde yaklaşık 4 iken, 2003-2013 arası dönemde bu sayı 11'e yükselmiştir.

Tablo 1.1. 1995-2013 Yılları Arasında En Fazla Anti-Damping Uygulaması Yapan 20 Ülke

Sıra	1995-2002			2003-2013		
	Ülke	Açtığı Soruşturma	Aldığı Kesin Önlem	Ülke	Açtığı Soruşturma	Aldığı Kesin Önlem
1	ABD	289	195	Hindistan	390	334
2	Avrupa Birliği	265	186	ABD	191	135
3	Hindistan	222	124	Avrupa Birliği	197	123
4	Arjantin	182	107	Çin	153	147
5	Güney Afrika	108	98	Brezilya	198	81
6	Kanada	108	77	Arjantin	148	103
7	Avustralya	143	34	Türkiye	120	118
8	Brezilya	99	48	Avustralya	105	44
9	Meksika	68	66	Kanada	70	39
10	G.Kore	48	21	G.Kore	65	44
11	Türkiye	31	29	Pakistan	63	42
12	Peru	36	17	Meksika	56	39
13	Yeni Zelanda	39	11	Güney Afrika	62	29
14	Endonezya	39	9	Tayland	43	39
15	İsrail	25	11	Endonezya	49	28
16	Mısır	19	16	Mısır	31	31
17	Kolombiya	24	10	Peru	32	29
18	Venezuela	24	10	Malezya	26	21
19	Malezya	18	9	Kolombiya	32	14
20	Şili	15	7	Yeni Zelanda	23	14

Kaynak: DTÖ Yarı Yıllık Raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamaları

1.3.6.2. En Fazla Anti-Damping Uygulamasına Maruz Kalan Ülkeler

1995-2002 ve 2003-2013 yılları arası için DTÖ verilerine göre yaptığımız hesaplamalara göre, hakkında en fazla anti-damping soruşturması açılan ve kesin önlem alınan ilk 20 ülke, Tablo 1.2'de sunulmuştur.

Tablo 1.2. 1995-2013 Yılları Arasında Dünyada En Fazla AD Uygulamasına Maruz Kalan 20 Ülke

Sıra	1995-2002			2003-2013		
	Ülke	Hakkında Açılan Soruşturma Sayısı	Hakkında Alınan Kesin Önlem Sayısı	Ülke	Hakkında Açılan Soruşturma Sayısı	Hakkında Alınan Kesin Önlem Sayısı
1	Çin	262	201	Çin	628	464
2	Güney Kore	130	69	Güney Kore	152	103
3	ABD	97	64	Çin Tayvanı	131	90
4	Çin Tayvanı	92	62	ABD	135	84
5	Rusya Fed.	68	58	Tayland	102	72
6	Japonya	75	48	Endonezya	81	66
7	Brezilya	71	48	Hindistan	87	55
8	Tayland	67	51	Japonya	76	55
9	Hindistan	74	43	Malezya	62	44
10	Endonezya	78	34	AB	56	47
11	Almanya	64	28	Rusya Fed.	46	43
12	Ukrayna	45	40	Brezilya	54	34
13	G. Afrika	57	20	Vietnam	34	22
14	İtalya	34	22	Meksika	30	16
15	Malezya	34	21	Türkiye	29	16
16	İngiltere	36	17	Almanya	28	16
17	İspanya	33	17	Singapur	20	24
18	Fransa	25	21	G. Afrika	20	20
19	Türkiye	27	17	Arjantin	27	11
20	AB	25	19	Kanada	21	14

Kaynak: DTÖ Yarı Yıllık Raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamaları

Tablo 1.2.'de yer alan sonuçlara göre, her iki dönemde de en fazla anti-damping uygulamasına maruz kalan ülke Çin olmuştur. Güney Kore, ABD ve Çin Tayvanı ise Çin'i en yakından izleyen ülkeler olmuşlardır.

Türkiye ise 1995-2002 dönemi için hakkında açılan 27 soruşturma ile dünyada en fazla anti-damping soruşturmasına maruz kalan 19. ülke iken, 2003 sonrası dönemde hakkında açılan 29 soruşturma ile 15. ülke olmuştur. Tablo 1.2.'deki verilerden hareketle, 2003-2013

dönemi için Türkiye hakkında açılan soruşturma sayısının yıllık ortalamasının bir miktar azaldığı söylenebilir.

Aggarwal tarafından yapılan çalışmada, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere karşı açılan soruşturmanın kesin önlemlerle sonuçlanma oranının OECD ülkelerine karşı açılan soruşturmalara göre oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde soruşturmaya maruz kalan firmaların, zaman ve kaynak yetersizliği nedeniyle kendilerini yeterince savunamamaları gösterilebilir. Bu nedenle açılan soruşturmanın çoğu kesin önlemlerle sonuçlanmaktadır (Aggarwal, 2003, s.12).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ANTI-DAMPİNG MEVZUATI ve UYGULAMALARI

2.1. Türkiye'de Anti-Damping Mevzuatı

2.1.1. Mevzuat Öncesi Dönem

Türkiye Cumhuriyeti'nin uyguladığı dış ticaret politikaları tarihsel olarak dünyada uygulanan politikalara paralel bir seyir izlerken, Osmanlı İmparatorluğu döneminde tam tersine hareket ettiği görülmektedir. 20.yy başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ticaret politikasındaki temel amaç, ülke ekonomisinin temel gereksinimlerinde herhangi bir kıtlıkla karşılaşılması ve vergi gelirlerinin artırılması olmuştur. O dönemde Avrupa'da uygulanan merkantilist politikalarının aksine Osmanlı İmparatorluğu yabancı ülkelere sağladığı kapitülasyonlar ile, ithalâtı özendirerek, ihracatı engelleyici bir politika izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte, bu dış ticaret politikası terk edilerek, yerli sanayiye destekleyici nitelikte ithal ikameci politikalar yürürlüğe konulmuştur (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.58)

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Lozan Antlaşması'nda bulunan hükümler nedeniyle 1929 yılına kadar, zorunlu olarak dışa açık iktisat politikaları izlenmiştir. 1929 yılı Haziran ayında Gümrük Tarife Kanunu çıkarılarak, yerli sanayiye dış rekabetten koruma ve geliştirme amacıyla korumacı bir dış ticaret politikasına geçilmiştir. Aynı yıl gerçekleşen büyük buhran ile birlikte bu süreci destekleyecek adımlar atılmış ve diğer az gelişmiş ülkeler gibi Türkiye de ithal ikameci yatırımları özendirici müdahalelerde bulunmaya başlamıştır. Korumacı dış politika İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar uygulanmıştır. Bu dönemden sonra ithalât üzerindeki kısıtlayıcı engeller kaldırılmıştır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.58).

Dampingle ilgili ilk düzenlemede bu dönemde çıkarılan 2.5.1949 tarih ve 5383 sayılı Gümrük Kanunu'nun 14.maddesinde yapılmıştır. Bu maddede "Türkiye'ye yolladığı malları Giriş Tarife Kanunu'nun takip ettiği gayeyi sarsacak şekilde gizli veya açık surette prim, dumping ve benzeri tedbirlerle teşvik eden memleketler eşyası hakkında bu tedbirleri tesirsiz bırakacak yüksek tarifeler uygulamaya ve başka çarelere başvurmayla Bakanlar Kurulu yetkilidir" denilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonundan itibaren uygulanan dışa açık ekonomi, artan dış açıklar, yüksek enflasyon ve işsizlik sebebiyle 1953 yılından itibaren terk edilerek, tekrar eski korumacı dış politikalara geri dönmüştür (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.58).

Bu dönemde, 5383 sayılı Gümrük Kanunu 19.07.1972 tarih ve 1615 sayılı Gümrük Kanunu ile mülga edilmiştir. Yeni getirilen kanunun 21. Maddesi ile de mülga edilen kanundaki hükümlere benzer hükümlere yer verilmiştir.

Türkiye'de 1980 yılına kadar uygulanan ithal-ikameci sanayileşme politikaları, 24 Ocak Kararları ile ihracatı teşvik eden ve dışa dönük özellik taşıyan yeni bir ekonomik politikaya dönüşmeye başlamıştır. Uygulanan politikalar 1984 yılından itibaren hız kazanmıştır. Müsaadeye tabi mallar listesi kaldırılmış, ithalde alınan gümrük vergileri aşamalı olarak aşağıya çekilmiştir. Bu uygulamalardan önce Türkiye'de ithalat, gümrük vergileri ve diğer eş etkili vergiler, miktar kotaları, ithalat izinleri, kambiyo denetimleri vb. politikalar ile etkin bir şekilde denetim altında tutulmaktaydı. Bu kadar koruyucu engelin bulunduğu bir ortamda haksız rekabeti önleyebilmek amacıyla başka bir önlem arayışı da bulunmuyordu. Bu nedenle dumpingli veya sübvansiyonlu ithalat karşısında, uygulanmakta olan kısıtlayıcı veya fiyat kontrolü gerçekleştirebilecek yollardan en uygun olanı hemen uygulanabiliyor, bir anti-dumping mevzuatına da gerek duyulmuyordu. Ancak koruyucu ithal-ikameci politikaların özellikle 1984'ten itibaren terk edilmesi sonucunda daha önceleri koruma altında üretim yapan yerli sanayi de uluslararası rekabet koşullarıyla baş başa bırakmıştır. Böylece, birçok ülke tarafından başvuru yapılan dumpingli ve sübvansiyonlu ihracatın yarattığı haksız rekabete karşı yerli sanayinin korunması gereği Türkiye'de de ortaya çıkmıştır (Yapıcı, 2000, s.135).

2.1.2. Türkiye'de Uygulanan Anti-Dumping Mevzuatı

Uygulanmakta olan 1615 sayılı Gümrük Kanunu ve İthalat Rejimi Kararı, haksız rekabete karşı önleyici bir engel teşkil etmekle beraber, hangi hallerin dumping sayılacağı, şikayetlerin hangi merciler tarafından inceleneceği ve ne gibi önlemlerin alınabileceği konularında yetersiz kalmıştır. Bu nedenlerle, yerli sanayinin dumpingli veya sübvansiyonlu ithalatın yaratacağı haksız rekabete karşı korunabilmesi için, ilkelerinin, yetkili organlarının ve bunların görevlerinin kesin olarak belirleneceği, yeterli, açık ve uygulanabilir bir mevzuat çalışmalarına başlanmıştır. 1985 yılında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü (İGM) bünyesinde başlanılan çalışmalar, 1989 yılında tamamlanarak uygulamaya konulmuştur (Yapıcı, 2000, s.136-137).

Türkiye'de uygulanan anti-dumping mevzuatını, kanun, karar ve yönetmelik oluşturmaktadır. Ayrıca, DTÖ Kuruluş Anlaşması Eki GATT 1994'ün VI. Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma hükümleri de anti-dumping mevzuatı içinde yer almıştır.

2.1.2.1. 3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun (İHRÖK)

1/7/1989 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 25/7/1999 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4412 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır.

Kanun, ithalatta haksız rekabet hallerinden dampinge veya sübvansiyona konu olan ithalatın sebep olduğu zarara karşı bir üretim dalının korunması amacıyla yapılacak işlemlere, alınacak önlemlere, gerekli ilke ve uygulama kararlarını verecek bir Kurul oluşturulmasına ve bunun görevlerine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır. Kanunda, damping, sübvansiyon, ihraç fiyatı, benzer mal, normal değer, damping marjı, zarar tanımları yapılarak, önlem alınacak haller, şikayet ve inceleme, İthalat Genel Müdürlüğü’nün görevleri, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu (İHRDK) ve görevleri, dampinge karşı vergi ve telafi edici vergi, mükellef, tahsil mercii, soruşturma, taahhütler, geçici önlemler, kesin önlemler ve geri ödeme konularında hükümlere yer verilmiştir.

2.1.2.2. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik (İHRÖY)

30/10/1999 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra, 2/5/2002, 12/1/2005, 26/1/2006 tarihli Resmi Gazetelerde yayımlanan değişiklikler yapılmıştır.

Yönetmelikte; dampingin tespiti, sübvansiyonun tespiti, zararın tespiti, şikayet, inceleme ve soruşturmanın usul ve esasları, taahhütler, gözden geçirme soruşturmaları, iade soruşturması ve diğer soruşturmalar ile İHRDK’ye ilişkin hükümler yer almaktadır.

2.1.2.3. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar

99/13482 sayılı Karar, 30/10/1999 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, 31/12/2005 tarihli 4. Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 2005/9840 sayılı kararla değişiklik yapılmıştır.

Şikayet, inceleme ve soruşturma, önlem alınmasını gerektiren haller ve önlemler, geçici ve kesin önlemlerin uygulanmasına ilişkin esaslar, vergilerin geriye dönük uygulanmasına ilişkin esaslar, kesin önlemlerin ve taahhütlerin süresi ve gözden geçirilmesi, yeni ihracatçı için gözden geçirme, fazla alınan vergilerin iadesi ve önlemlerin etkisiz kılınmasının engellenmesi konuları düzenlenmiştir.

2.1.2.4. GATT 1994'ün VI.Maddesi'nin Tatbikine İlişkin Anlaşma

T.C. Anayasasının 90.maddesi hükmü gereğince uluslararası anlaşmaların kanun gücünde olması nedeniyle, 26.1.1995 tarihli, 4067 sayılı Kanunla onaylanan, DTÖ Kuruluş Anlaşması Eki GATT 1994'ün VI. Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma (RG: 26/2/1995) hükümleri de anti-damping mevzuatı içinde yer almıştır.

2.1.3. Anti-Damping Önlemi Alma Koşulları

Dampinge karşı önlem alınabilmesi için gerekli olan 3 temel koşul şu şekildedir; (İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Uygulamaları, 2012, s.15)

- Dampingin mevcudiyeti : Türkiye'ye ihraç fiyatı normal değerinin altında olmalıdır.
- Yerli üretim dalında zarar : Yerli üretim dalının ekonomik göstergelerinde bozulma olmalıdır.
- Nedensellik bağı : Ekonomik göstergelerdeki bozulma dampington kaynaklanmalıdır.

2.1.4. Anti-Damping Kavramları

2.1.4.1. Damping

Damping, bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasını ifade eder (İHRÖK Mad.2.a).

2.1.4.2. İhraç Fiyatı

İhraç fiyatı, ihraç amacıyla satılan mal için fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken fiyattır (İHRÖK, Mad.2.c).

İhraç fiyatının bulunmadığı hallerde veya ihracatçı ile ithalatçı ya da üçüncü bir taraf arasında ortaklık veya telafi edici bir düzenleme bulunması nedeniyle ihraç fiyatının güvenilir olmadığı durumlarda ihraç fiyatı, bağımsız ilk alıcıya yeniden satış fiyatı esas alınarak oluşturulabilir. Böyle durumlarda, ithalat ile yeniden satış arasında gerçekleşen tüm gider ve kârlar hesaba katılır (İHRÖY, Mad.9).

2.1.4.3. Benzer Mal

Benzer mal, dampinge konu mal ile aynı özellikleri taşıyan bir malı, böyle bir malın bulunmaması halinde ise benzer özellikleri taşıyan başka bir malı ifade eder (İHRÖK, Mad.2.d).

Dampinge karşı uygulamalarda, benzer ürün aşağıdaki kriterler çerçevesinde belirlenmektedir (Damping ve Sübvansiyon Soruşturmaları Başvuru Rehberi, 2011, s.6).

- Fiziksel özellikleri ve son kullanım yerleri
- Birbirlerinin yerine kullanılabilirlikleri
- Dağıtım kanalları
- Üretici ve tüketici algılaması
- Üretim metodu

2.1.4.4. Normal Değer

Normal değer;

- İhracatçı veya menşe ülkede tüketime konu olan benzer mal için normal ticarî işlemler sonucunda fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyat,
- Bu bulunamıyorsa, benzer malın üçüncü bir ülkeye ihracatında temsil niteliğini haiz karşılaştırılabilir fiyat,
- veya benzer malın menşe ülkedeki imalat maliyetine genel, idari ve satış giderleri ile makul bir kârın eklenmesiyle oluşturulan fiyat (oluşturulmuş fiyat)'tır (İHRÖK, Mad.2.e).

Piyasa ekonomisinin geçerli olmadığı ülkeler için normal değer, piyasa ekonomisinin uygulandığı emsal üçüncü bir ülkede veya Türkiye'de oluşan fiyatlar esas alınarak belirlenmektedir. Dampinge karşı uygulamalarda, halen Çin, Rusya Federasyonu, Ukrayna gibi ülkeler piyasa ekonomisi uygulamayan ülkeler olarak kabul edilmektedir (Damping ve Sübvansiyon Soruşturmaları Başvuru Rehberi, 2011, s.5).

2.1.4.4.1. Temsil Testi

İhracatçı ülkenin iç piyasasında tüketime konu olan benzer mal satışları, bu satışların söz konusu malın Türkiye'ye satışlarının %5 veya daha fazlasını oluşturması halinde, normal değer tespit edilmesi için yeterli miktarda sayılır. Buna temsil testi ya da %5 testi adı verilir. Ancak, satış miktarının uygun bir karşılaştırma yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu tespit edildiği takdirde, daha düşük bir oran da kabul edilebilir (İHRÖY, Mad.5).

Bu test Tablo 2.1.'de örneklendirilmiştir (Yapıcı, 2000, s.67);

Tablo 2.1. % 5 (Temsil) Testi

	Tip A	Tip B	Tip C	Toplam
İhraç Miktarı	400	500	2100	3000
İç Piyasaya Satış	2400	2016	84	4500
İç Satışların İhracata %'si	%600	%403	%4	%150
% 5 Temsil Testi	Geçer	Geçer	Kalır	Geçer

Test önce genel sonra varsa tip bazında uygulanır. Tablo 2.1'de verilen örnekte toplamda temsil testi geçilmiştir. Ancak tip bazında Tip C bu testten kalmıştır. Bu durumda normal değer Tip A ve B için iç satışlar ile, Tip C için ise oluşturulmuş değer ile hesaplanacaktır.

2.1.4.4.2. Normal Ticari İşlemler Testi

Benzer malın ihracatçı ülkenin iç piyasasında veya üçüncü bir ülkeye ihracatında, birim imalat maliyetine genel, idari ve satış giderlerinin eklenmesinden oluşan tutardan daha düşük bir fiyatla satıldığı hallerde; bu satışlar, fiyatları nedeniyle, normal ticari işlemler içinde gerçekleşmiş olarak kabul edilmeyebilir (İHRÖY, Mad.5). Bu kapsamda, normal değer in tespiti amacıyla incelenen işlemlerin,

- Uzun sürede (altı aydan az olmamak kaydıyla, normalde bir yıllık bir sürede) yapılması **ve**,
- Ağırlıklı ortalama satış fiyatının, ağırlıklı ortalama birim maliyetlerden düşük olması **veya**,
- Satış hacminin %20'sinin, birim maliyetin altındaki satışlardan oluşması durumlarında bu satışlar normal değer in tespitinde dikkate alınmayabilecektir.

Bu test ise Tablo 2.2.'de örneklendirilmiştir (Yapıcı, 2000, s.69).

Tablo 2.2. Normal Ticari İşlemler Testi

Ürün Modeli:	Tip A	Tip B	Tip C
Ortalama Satış Fiyatı	85	90	145
Üretim Maliyeti	75	95	140
Karşılaştırma Testi	Geçer	Kalır	Geçer
Zararına Satışlar	%14	Uygulanmaz	%32
Normal Ticari İşlem	Geçer	Kalır	Kalır

Örnekte, Tip A her iki testten de geçtiğinden, normal değer kârlı ve zararına bütün satışların ağırlıklı ortalaması alınarak hesaplanır. Tip C ise ilk testten geçip ikinci testten kaldığından normal değer yalnızca kârlı satışların ağırlıklı ortalaması alınarak belirlenir. Tip B ise, ilk testten kaldığından, normal değer oluşturulmuş değer esasında hesaplanması gerekmektedir.

2.1.4.5. Adil Karşılaştırma

İhraç fiyatı ile normal değer arasında adil bir karşılaştırma yapılmasını teminen bu karşılaştırma, aynı ticari aşamada, tercihen fabrika çıkış aşamasında ve mümkün olduğu kadar yakın tarihler dikkate alınarak yapılır.

Fiyat karşılaştırmasında; satış şartları, vergilendirme, ticari aşamalar, miktarlar ve fiziksel özelliklerdeki farklılıklar ile karşılaştırmayı etkileyen diğer farklılıklar göz önüne alınır (İHRÖY, Mad.10).

2.1.4.6. Damping Marjı

Damping marjı, normal değer in ihraç fiyatını aştığı miktarı ifade eder (İHRÖK, Mad.2.g). Damping marjı, normal değer ve ihraç fiyatının, ağırlıklı ortalama veya işlem bazında karşılaştırılması suretiyle hesaplanır. Ancak, ihraç fiyatlarının farklı alıcı, bölge veya dönemler arasında önemli ölçüde değişkenlik göstermesi ve ağırlıklı ortalama ya da işlem bazında karşılaştırma ile dampingin büyüklüğünün tam olarak belirlenememesi halinde, ağırlıklı ortalama normal değer işlem bazında ihraç fiyatı ile karşılaştırılabilir (İHRÖY, Mad.11).

Belirlenen özgül damping marjı, CİF ihraç fiyatının bir yüzdesi olarak aşağıdaki gibi ifade edilir (Yapıcı, 2000, s.75-76).

Damping Tutarı = Normal Değer - İhraç Fiyatı

Damping Marjı = Damping Tutarı / CİF İhraç Fiyatı x 100

Örnek verecek olursak;

Normal değer (fabrika çıkış) : \$ 48

İhraç fiyatı (fabrika çıkış) : \$ 38

İhraç fiyatı (CİF) : \$ 40

Toplam damping miktarı : \$48 - \$38 = \$10 (spesifik)

Damping Marjı:

Damping Tutarı / İhraç Fiyatı CİF (%)= \$ 10/ \$ 40 = **25% (advolerem)**

Karşılaştırma sonucunda ihraç fiyatının % 2'sinden düşük bir damping marjı elde edilirse (de minimis marj), söz konusu ithalata anti-damping önlemi uygulanamaz (İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, 2011, s.8).

2.1.4.7. Yerli Üretim Dalı

Yerli üretim dalı, benzer malın Türkiye'deki tüm üreticilerini veya bu malın Türkiye üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştiren üreticileri ifade eder (İHRÖY, Mad.18).

2.1.4.8. Zarar

Bir üretim dalı ile ilgili zarar üç farklı şekilde olabilir:

- Maddi zararın gerçekleşmesi,
- Maddi zarar tehdidi
- Kurulmasının fiziki olarak gecikmesi,

Maddi zarar unsurları şu şekildedir (İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Uygulamaları, 2012, s.26);

- Dampingli ithalatın hacmi: Mutlak veya iç tüketime oranla nispi anlamda önemli bir artış olup olmadığı
- İthalatın iç piyasadaki benzer ürün fiyatları üzerine etkisi: İthal fiyatın yurtiçi fiyattan önemli ölçüde düşük olup olmadığı, fiyat düşürücü ya da fiyat artışını engelleyici etkisi olup olmadığı
- Yerli üretim dalının ekonomik göstergeleri üzerindeki etki: Satışlar, kârlar, üretim, piyasa payı, verimlilik, yatırım hasılatı ve kapasite kullanımındaki fiili ve potansiyel azalma; yurt içi fiyatları etkileyen unsurlar; damping marjının büyüklüğü; nakit akışı, stoklar, istihdam vs.

Maddi zarar tehdidi; iddialara, tahminlere veya uzak olasılıklara değil maddi delillere dayandırılmalıdır. Maddi zarar tehdidinin belirlenmesinde aşağıdaki etkenler dikkate alınır (Ekonomi Bakanlığı Başvuru Rehberi, 2011, s.8).

- İthalatta büyük artış ihtimalini gösteren, iç piyasaya dampingli veya sübvansiyonlu ithalatta önemli ölçüde artış oranı,
- İhracatçının Türkiye'ye yönlendirebileceği yeterli ölçüde kapasitesi bulunması,
- İthalatın fiyatlarının yurt içi fiyatların altında olması,
- Soruşturma konusu malın stokları.

2.1.5. Anti-Damping Soruşturması

2.1.5.1. Başvuru

Dampinge konu olan ithalattan maddî zarar gördüğünü veya maddî zarar tehdidi altında bulunduğunu veya bu tür ithalatın bir üretim dalının kurulmasını fizikî olarak geciktirdiğini iddia eden üreticiler veya üretim dalı adına hareket eden gerçek veya tüzel kişi veya kuruluşlar İGM'ye yazılı olarak başvuruda bulunabilirler (İHRÖK, Mad.4).

Bir şikâyetin üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılmış sayılabilmesi için; şikâyeti destekleyen üreticilerin toplam benzer mal üretiminin, şikâyeti destekleyen üreticiler ile şikâyete karşı çıkan üreticilerin toplam benzer mal üretiminin % 50'sinden fazla olması ve toplam Türkiye benzer mal üretiminin %25'inden az olmaması gerekir. Üretici sayısının çok fazla olduğu küçük parçalara bölünmüş sanayiler söz konusu olduğunda, destek veya muhalefet derecesi istatistiki açıdan geçerli örnekleme yöntemleri kullanılmak suretiyle belirlenebilir (İHRÖY, Mad.20).

İGM, şikâyet üzerine olduğu gibi, re'sen de damping incelemesi yapabilir. Mevzuat ve DTÖ anlaşmaları kapsamında re'sen soruşturma başlatılması, sektörün dağılık olması gibi özel durumlarda ve ancak damping, zarar ve illiyet bağı konularında yeterli delillerin yetkili merciin elinde mevcut olması koşuluna bağlıdır (Ekonomi Bakanlığı Başvuru Rehberi, 2011, s.4).

Şikâyet, damping veya sübvansiyon, zarar ve damping veya sübvansiyona konu olan ithalatla iddia edilen zarar arasındaki nedensel ilişkiyi gösteren delilleri içermelidir. Yeterli delillerle desteklenmeyen iddialar şikâyet olarak değerlendirilmez (İHRÖY, Mad.19).

2.1.5.2. İnceleme

Şikâyetin, üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapıldığının ve yeterli delilleri içerdiğinin anlaşılması halinde, İGM inceleme başlatır. Bu tarih, incelemenin başlangıç tarihi sayılır. Şikâyetin eksik olması halinde bu husus şikâyette bulunan tarafa bildirilir (İHRÖY, Mad.19).

İGM, incelemeyi azami 45 gün içinde tamamlayarak, soruşturma açılıp açılmaması hususunda İHRDK'ya teklifte bulunur (İHRÖY, Mad.20).

2.1.5.3. Soruşturmanın Açılması

Soruşturma açılıp açılmamasına veya açılmış bir soruşturmanın durdurulmasına İHRDK karar verir.

İHRDK, İthalat Genel Müdürünün veya görevlendireceği genel müdür yardımcısının başkanlığında, Tarım Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret

Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin birer yetkili temsilcisi ile İthalat Genel Müdürlüğü'nün ilgili daire başkanı olmak üzere toplam 8 üyeden teşekkül eder (İHRÖK, Mad.6).

2.1.5.3.1. İhracatçı Ülkeye Bildirim

İHRDK tarafından soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, konuya ilişkin olarak ilgili ülkeye bildirimde bulunulur (İHRÖY, Mad.20).

2.1.5.3.2. Resmi Gazete'de Tebliğ

Resmi Gazete'de yayımlanacak bir tebliğ ile soruşturma başlatılır. Söz konusu tebliğde; soruşturmanın başlangıç tarihi, soruşturma konusu mal, ihracatçı veya menşe ülke, dumpingli veya sübvansiyonlu ithalata ve bu ithalatın zarara neden olduğu iddialarına ilişkin açıklamalar ile ilgili tarafların İGM'ye kendilerini bildirmeleri için tanınan süreye ilişkin bilgi yer alır (İHRÖY, Mad.20).

İHRDK'nın kararı soruşturma açılmaması yönünde ise, durum şikayeti yapan tarafa bildirilir. Soruşturma başlatılıncaya kadar başvuru hakkında herhangi bir bilgi ifşa edilemez (İHRÖY, Mad.20).

2.1.5.4. Soruşturmanın Yürütülmesi

2.1.5.4.1. Soru Formları Gönderilmesi

Soruşturma açılmasını takiben, soruşturma konusu malın bilinen ithalatçılarına ve ihracatçılarına soru formları gönderilir. Bu formların gönderildikleri tarihten itibaren bir hafta içinde alındığı kabul edilir ve cevaplandırılmaları için 30 günlük süre (toplamda 37 gün) tanınır. Gerekli durumlarda talep üzerine bu süre uzatılabilir (İHRÖY, Mad.21).

2.1.5.4.2. Bilgilendirme

Soruşturma açılmasını takiben, şikayete ilişkin gizli olmayan tüm bilgiler bilinen ihracatçılara ve ilgili ülke temsilciliğine gönderilir. İhracatçı sayısının çok fazla olması halinde, söz konusu bilgiler yalnızca ilgili ülke temsilciliğine veya ilgili meslek kuruluşuna gönderilir. Ayrıca, yazılı olarak talep etmeleri halinde, diğer ilgili taraflara bu bilgilere ulaşma imkanı sağlanır (İHRÖY, Mad. 25).

2.1.5.4.3. Soruşturmanın Kapatılması ve Durdurulması

Soruşturma sonucunda;

- Soruşturma konusu ithalatın dampinge konu olmadığının veya,
 - Bu ithalattan kaynaklanan zararın bulunmadığının belirlenmesi halinde veya ,
 - Damping marjı ya da ithalat miktarının ihmal edilebilir düzeylerin altında olması halinde,
- İHRDK tarafından soruşturma kapatılır (İHRÖY, Mad.29).

Ayrıca şu hallerde soruşturmanın kapatılmasına karar verilebilir (İHRÖY, Mad.29).

- şikayetin geri çekilmesi,
- şikayet konusunun ortadan kalkması,
- Başvuruda bulunan tarafın işbirliğini sürdürmemesi

Taahhütlerin kabul edilmesi halinde soruşturma durdurulabilir (İHRÖY, Mad.29).

Damping soruşturmasında ihmal edilebilir oranlar:

- Damping marjının %2 oranından düşük olduğu, veya
- Soruşturma konusu ülkeden gerçekleştirilen dampinge konu olan ithalat miktarının benzer mal ithalatının %3'ünden düşük olduğu;
- Birden fazla ülkenin soruşturmaya konu olması halinde ise, söz konusu ithalat payı tek tek %3'ün altında olan ülkelerin toplam paylarının %7'yi geçmediği hallerdir (İHRÖY, Mad.28)

2.1.5.4.4. Soruşturma Süresi

Soruşturma, özel durumlar dışında 1 yıl içinde sonuçlandırılır. Bu süre, gerektiğinde, İHRDK tarafından 6 ayı geçmemek üzere uzatılabilir (İHRÖY, Mad.30).

2.1.5.4.5. Taahhütler

Soruşturma sırasında menşee ülke, ihracatçı ülke veya ihracatçı, soruşturma konusu dampingli veya sübvansiyonlu ithalattan kaynaklanan zararı ortadan kaldıracak şekilde kendiliğinden veya İHRDK'nın önerisi üzerine taahhütte bulunabilir. İHRDK'nın taahhüdü kabul etmesi halinde soruşturma, geçici veya kesin önlem alınmaksızın durdurulabilir veya sonuçlandırılabilir (İHRÖK, Mad.11).

2.1.5.5. Geçici Önlemler

Şikâyet konusu ithalata ilişkin soruşturma sırasında, dumpingli ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu konusunda ön belirlemeler yapılması halinde, soruşturma süresince zararın önlenmesi amacıyla, İHRDK tarafından belirlenen dumping marjı kadar veya zararı ortadan kaldırmaya yetecek daha az bir oran veya miktarda teminat şeklinde geçici önlem uygulanması Ekonomi Bakanlığı makamının onayı ile kararlaştırılabilir. Bu durum Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle ilgililere duyurulur. Soruşturmanın açılması tarihinden itibaren 60 gün içerisinde geçici önlem uygulanmaz. Geçici önlemlerin geçerlilik süresi 4 aydır (İHRÖK, Mad.12)

2.1.5.6. Kesin Önlemler

Soruşturma sonucunda dumpingli ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu belirlendiğinde, bu zararın önlenmesi amacıyla, dumpinge karşı vergi alınır (İHRÖK, Mad.13).

Bu vergi;

- İHRDK tarafından belirlenir ve Ekonomi Bakanlığı tarafından onaylanarak kesinleşir.
- Damping marjı kadar veya zararı ortadan kaldıracak daha az bir oran veya miktardadır.
- İlgili malın fiilî ithalatını engellemez.
- Dampinge konu olan ithalatın neden olduğu zararın etkisini ortadan kaldırmaya yetecek süre kadar yürürlükte kalır.
- Yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren en az bir yıl sonra ilgili taraflardan birinin talebi üzerine veya re'sen gözden geçirilebilir.
- En son gözden geçirme soruşturmasının sonuçlandığı tarihten veya yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl süreyle yürürlükte kalır (İHRÖH. Karar, Mad.7).

Bu sürenin bitimine 1 yıl kala yürürlükteki önlemin yürürlükten kalkacağı tarih yayımlanan tebliğ ile kamuoyuna duyurulmaktadır. Önlemin yürürlük süresinin bitiminden en geç 3 ay evvel bir nihai gözden geçirme soruşturması (NGGS) başvurusu için Ekonomi Bakanlığı internet sayfasında yer alan NGGS başvuru formu tam ve eksiksiz doldurularak ilgili birime sunulmalıdır. Bu başvuru üzerine açılacak soruşturma sonucunda önlemin kalkmasının dumpingin ve zararın devam etmesine veya yeniden meydana gelmesine neden olacağının tespit edilmesi halinde önlemin uygulanmasına devam edilir. NGGS sonucunda

önlem aynen devam edebileceği gibi arttırılabilir, azaltılabilir ve hatta yürürlükten kaldırılabilir.¹

Öte yandan önlemin geriye dönük olarak uygulanması mümkündür. Ancak bu geriye yürüme soruşturmanın başlangıç tarihinden geriye gitmemek üzere geçici önlemin alındığı tarihten itibaren geriye 90 gün ile sınırlı olup, geriye dönük uygulama konusunda ithalatçılara görüşlerini bildirme fırsatı tanınır (İHRÖH Karar, Mad.6).

2.1.5.7. Mükellef ve Tahsil Mercii

Dampinge karşı vergi veya telafi edici vergi mükellefi; dampinge konu malı ithal eden gerçek ve tüzel kişilerdir (İHRÖK, Mad.8).

Dampinge karşı vergi gümrük idareleri tarafından, ithalde alınan diğer vergilerden ayrı olarak tahsil olunur veya teminata bağlanır (İHRÖK, Mad.9).

2.1.5.8. Geri Ödeme

Kesinleşen dampinge karşı vergi, daha önce alınan teminattan yüksek ise fark tahsil edilmez. Kesinleşen vergi, daha önce alınan teminattan düşük ise fark geri ödenir.

Soruşturmanın kapatılmasına karar verilmesi halinde geçici önlemler kaldırılır ve alınan teminatlar iade edilir (İHRÖK, Mad.14).

2.1.5.9. Yargısal Denetim

Soruşturma kapsamında alınacak kararlar iç yargı ve DTÖ Panel Mekanizması denetimine tabidir. Yeterli delil içermeyen şikayetler üzerine açılacak soruşturma veya eksik ve yanlış inceleme sonucunda alınacak önlemler;

- İthalatçı firmalar, önleme tabi ihracatçı firmalar ve ihracatçı ülke hükümeti tarafından iç yargıda,
- İhracatçı ülke hükümeti tarafından Panel Mekanizması işletilerek DTÖ platformunda dava edilebilmektedir (Ekonomi Bakanlığı Başvuru Rehberi, 2011, s.4).

2.2. Türkiye’de Anti-Damping Uygulamaları

Dünyada birçok ülke tarafından başvurulmuş anti-damping uygulamalarına Türkiye tarafından da sık sık başvurulmaktadır. Türkiye, dampinge karşı önlemler mekanizmasını en etkin uygulayan ülkeler arasında yer almaktadır.

¹ <http://www.tpsa.gov.tr>

2.2.1. Yıllara Göre Dağılım

Türkiye’de anti-damping mevzuatının oluşturulduğu 1989 yılı ile 1993 yılı arasında Türkiye’nin uyguladığı ya da Türkiye’ye uygulanan bir anti-damping önlemi ya da açılan soruşturma olmamıştır. İlk olarak gözlemci sıfatıyla 1994 yılında 21 adet soruşturma açılmış, 2 ülkeye de kesin önlem alınmıştır.

Türkiye’nin 1995-2013 yılları arasında açtığı soruşturma ve aldığı kesin önlem sayıları ile Türkiye hakkında açılan soruşturma ve alınan kesin önlem sayıları yıllar itibariyle Tablo 2.3’te sunulmuştur.

Tablo 2.3. Anti-Damping Uygulamalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Hakkında Açılan Soruşturma	Açtığı Soruşturma	Hakkında Alınan Kesin Önlem	Aldığı Kesin Önlem
1995	2	2	0	11
1996	3	0	2	0
1997	0	5	2	0
1998	2	0	2	1
1999	6	7	1	0
2000	5	0	4	6
2001	3	2	1	2
2002	6	15	3	9
2003	4	12	2	24
2004	2	19	3	11
2005	0	20	1	16
2006	1	9	0	16
2007	0	3	0	13
2008	3	19	2	3
2009	3	13	1	16
2010	1	4	0	13
2011	5	2	1	1
2012	6	7	3	2
2013	4	12	3	3
Toplam	56	151	31	147

Kaynak: DTÖ Yarı Yıllık Raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamaları²

² DTÖ yarıyıllık raporları her yılın Ekim ayında yayımlanmakta olup, ilgili yılın ilk yarısı ve önceki yılın 2. yarısına ilişkin verileri içermektedir (Örneğin 2005 yılına ilişkin veriler Temmuz 2004 - Haziran 2005 arasında ilişkindir).

Tablodan da görüleceği üzere 1995-2002 yılları arasında Türkiye tarafından uygulanan anti-damping eylemleri, kendisine uygulananlara yakın sayıdadır. Ancak 2002 yılından itibaren soruşturma sayısı ve aldığı kesin önlemler, kendisine uygulanan anti-damping eylemlerine oranla ciddi miktarda fazladır.

Türkiye'nin açtığı soruşturmaların tamamına yakını kesin önlemlerle sonuçlanmıştır. Buna karşın Türkiye'ye karşı açılan soruşturmaların yaklaşık yarısı kesin önlem alınmadan kapanmıştır.

2.2.2. Ükelere Göre Dağılım

2.2.2.1. Türkiye'nin Anti-Damping Uygulamalarının Ükelere Göre Dağılımı

Türkiye'nin 1995-2013 yılları arasında açtığı anti-damping soruşturmaları ve aldığı kesin önlemler, ülke bazında 1995-2002 dönemi ve 2003-2013 dönemi olarak Tablo 2.4'teki gibi ayrıştırılmıştır.

Tablo 2.4. 1995-2013 Yılları Arasında Türkiye'nin Anti-Damping Uygulamalarının Ükelere Göre Dağılımı

Ülke	1995-2002		Ülke	2003-2013	
	Açılan Soruşturma	Kesin Önlemler		Açılan Soruşturma	Kesin Önlemler
Çin	8	9	Çin	49	49
Kore	3	4	Tayland	10	9
Çin Tayvanı	1	3	Hindistan	10	8
Rusya	1	3	Endonezya	7	8
Romanya	1	2	Çin Tayvanı	5	7
Japonya	2	0	Malezya	6	5
İsrail	2	0	Vietnam	5	4
Endonezya	1	1	Kore	3	3
Hindistan	1	1	Suudi Arabistan	3	2
Tayland	1	1	Romanya	3	2
Ukrayna	0	2	Bulgaristan	2	2
ABD	1	0	Rusya	2	2
Almanya	1	0	Hong Kong	2	1
Avrupa Birliği	1	0	İtalya	2	1
Belçika	1	0	Ukrayna	1	2
Finlandiya	1	0	ABD	1	2
Hollanda	1	0	Sırbistan	2	1
Hong Kong	1	0	Kanada	1	1
İtalya	1	0	İsrail	1	1
Macaristan	1	0	Kuveyt	1	1
Yunanistan	1	0	Srilanka	1	1
Bulgaristan	0	1	Mısır	1	0
Malezya	0	1	İran	1	0
Moldova	0	1	Pakistan	1	0
			Belçika	0	1
			Finlandiya	0	1
			Almanya	0	1
			Yunanistan	0	1
			Macaristan	0	1
			Hollanda	0	1
Toplam	31	29	Toplam	120	118

Kaynak: DTÖ Yarı Yıllık Raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamaları

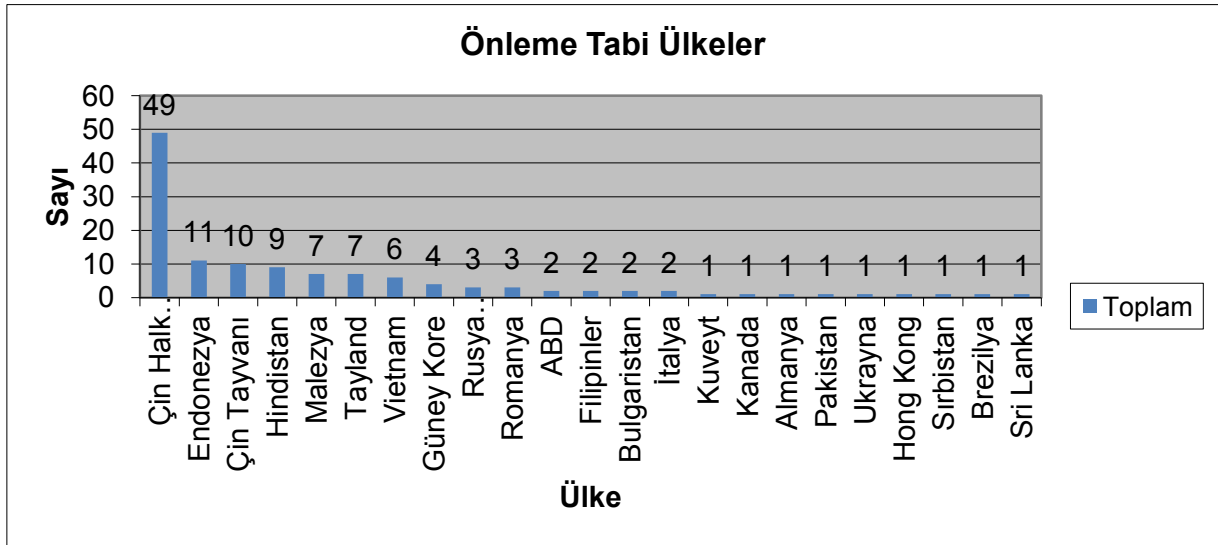
Türkiye'nin anti-damping uygulamalarına bakıldığında, çoğunluğunun başta Çin olmak üzere, Asya ülkelerine karşı uygulandığı görülmektedir.

Bir diğer husus da, 2003 öncesinde Türkiye'nin gerçekleştirdiği anti-damping uygulama sayısı ile Türkiye'ye karşı uygulanan anti-damping uygulama sayılarının birbirine yakın olmasına karşın, 2003 sonrasında Türkiye'nin anti-damping uygulama sayılarının, kendisine karşı yapılan uygulamalara oranla ciddi bir şekilde artış göstermiş olmasıdır. Türkiye tarafından ortalama yıllık açılan soruşturma sayısı 2003 yılı öncesinde yaklaşık 4 iken, 2003-2013 arası dönemde bu sayı 11'e yükselmiştir.

2.2.2.2. Önleme Tabi Ülkeler

T.C. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre, 2014 yılı başı itibariyle 126 adet dampainge karşı önlem yürürlükte olup, 6 adet soruşturma devam etmektedir.

Yürürlükte olan önlemlerin ülkelere göre dağılımı, aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Veriler T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın ticaret politikaları savunma araçları internet sayfasından elde edilmiştir.³

Grafik 2.1. Önleme Tabi Ülkeler

Kaynak: <http://www.tpsa.gov.tr>

Görüleceği üzere, önlemlerin oldukça büyük bölümü Çin'den yapılan ithalata karşı uygulanmaktadır.

³ <http://www.tpsa.gov.tr>

2.2.2.3. Türkiye'ye Karşı Anti-Damping Uygulamalarının Ülkelere Göre Dağılımı

Türkiye'ye karşı 1995-2013 yılları arasında açılan anti-damping soruşturmaları ve alınan kesin önlemler, ülke bazında 1995-2002 dönemi ve 2003-2013 dönemi olarak ayrıştırılarak Tablo 2.5'te sunulmuştur.

Tablo 2.5. 1995-2013 Yılları Arasında Türkiye'ye Karşı Anti-Damping Uygulamalarının Ülkelere Göre Dağılımı

1995-2002			2003-2013		
Ülke	Açılan Soruşturma	Kesin Önlemler	Ülke	Açılan Soruşturma	Kesin Önlemler
Avrupa Birliği	8	1	Hindistan	5	4
ABD	5	3	Avrupa Birliği	6	2
Arjantin	2	2	ABD	3	1
Kanada	2	2	Brezilya	3	1
G.Afrika	2	1	Kanada	2	1
Hindistan	2	1	Dominik Cum.	1	1
İsrail	2	2	Endonezya	1	0
Bulgaristan	1	0	Fas	1	0
Meksika	1	0	Filipinler	1	0
Mısır	1	1	G.Afrika	1	1
Singapur	1	1	İsrail	1	1
Endonezya	0	1	Malezya	1	0
			Mısır	1	0
			Pakistan	1	1
			Ukrayna	1	2
			Rusya	0	1
Toplam	27	15	Toplam	29	16

Kaynak: DTÖ Yarı Yıllık Raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

Türkiye'ye karşı anti-damping uygulamalarına bakıldığında, Türkiye'ye açılan soruşturmalarda, diğer analiz aksine Batı ülkelerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu durumu karşılaştırmalı üstünlükler kuramı ile açıklayabiliriz. Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlerde anti-damping mekanizmasına başvurarak yerli sanayisini uluslararası rekabete karşı korurken kendisi de aynı nedenlerle benzer uygulamalara maruz kalmaktadır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.75).

2003 sonrasına bakıldığında, Türkiye tarafından en fazla anti-damping uygulanan ülke olan Çin'in, 2003 sonrası dönemde dünyada en etkin anti-damping uygulayan 4. ülke olmasına karşın Türkiye'ye karşı bir soruşturma açmamış olması ise dikkat çekicidir.

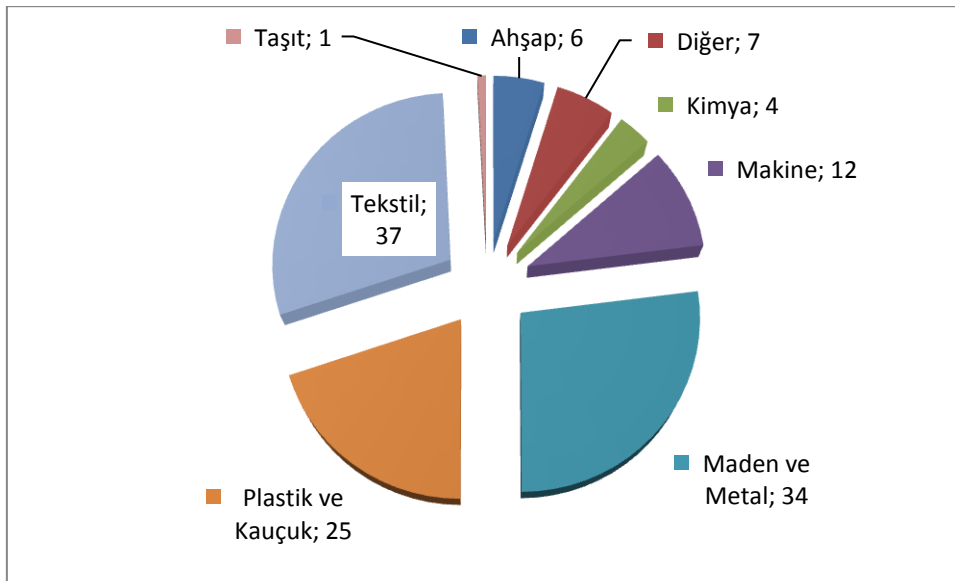
Türkiye'ye karşı daha çok Batı ülkeleri tarafından anti-damping uygulaması yapılmasına karşın, Türkiye tarafından bu ülkelere karşı az sayıda anti-damping uygulaması yapılmıştır. Diğer taraftan Asya ülkelerinin Türkiye'ye karşı az sayıda anti-damping uygulaması olmasına

karşın, Türkiye'nin uygulamalarının çoğunluğu bu ülkelere karşı yapılmıştır. Bu durum, Türkiye tarafından misillemeye yönelik siyasi olarak hareket edilmediğini, daha çok ekonomik sebeplere dayalı olarak anti-damping uygulandığını göstermektedir.

2.2.3. Sektörlere Göre Dağılım

Dokuma, ana kimya ve lastik ürünleri sanayileri 1989-2004 yılları arası için en fazla soruşturma açan üç sanayi olarak dikkat çekmektedir. Özellikle dokuma sanayinin toplam soruşturmalarda % 28'lik, soruşturmaya konu olmuş ürünler açısından bakıldığında da % 64'lük bir paya sahip olduğu gözlenmektedir. Ayrıca dokuma sanayinin açtığı soruşturmaların % 70'e yakınından koruyucu tedbir kararı çıkmıştır (Avşar, 2014, s.43).

2014 yılı başı itibariyle yürürlükte olan önlemlerin sektörlere göre dağılımı ise Grafik 2.2.'de sunulmuştur. Veriler T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın ticaret politikaları savunma araçları internet sayfasından elde edilmiştir.⁴

Grafik 2.2. Yürürlükte Olan Önlemlerin Sektörlere Göre Dağılımı 9

Kaynak: <http://www.tpsa.gov.tr>

Görüleceği üzere, 2014 yılı başı itibariyle en fazla önlem 37 adet ile tekstil sektöründedir. Tekstili 34 önlem ile maden ve metal sektörü izlemektedir.

Tekstil sektöründe, son yıllarda, Çin'e karşı uygulanan anti-damping önlemlerinin yoğunlaşmasının nedeni, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren DTÖ tarafından Çin'e karşı uygulanan kotaların kaldırılmış olmasıdır. Bu nedenle ülkemiz tarafından tekstil sektöründe

⁴ <http://www.tpsa.gov.tr>

Çin'e uygulanan anti-damping önlemleri de artmış, bunun yanında çeşitli ek vergiler de getirilmiştir (Boztaş, 2012, s.98)

Endüstri bazında incelediğimizde Türkiye'ye karşı en çok soruşturma açılan ve AD vergisi uygulanan endüstriler sırasıyla; demir çelik endüstrisi, tekstil endüstrisi ve işlenmiş gıda endüstrisidir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.75).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR

1980'li yılların başlarına kadar dumping uygulamalarının uluslararası ticarete fazlaca yaygın olmayışı nedeniyle dumping kavramını literatüre kazandıran Viner'dan sonra bu konuda çok önemli bir gelişme ortaya konamamıştır. 1980'li yıllardan itibaren bu konudaki çalışmalar yeniden canlanmış olup, esas olarak bu çalışmaları iki gruba ayırabiliriz. İlk gruptaki çalışmalar, ihracatçı firmaların anti-dumping önlemleriyle karşı karşıya geldiği durumlardaki davranışlarını ekonometrik model çerçevesinde analiz etmeye yönelmiştir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.68).

İkinci grup çalışmalar ise anti-dumping soruşturmaları açılmasına neden olan ya da soruşturma sonuçlarına etki eden unsurların ekonometrik teknikler kullanılarak deneysel şekilde tespit edilmesine yönelmiştir. Bu konuda yapılan deneysel çalışmalar ya az sayıda sektörü (kimya, çelik gibi) ya da bütün sektörleri kapsayacak şekilde yapılmaktadır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.68).

İkinci gruba giren önemli çalışmalardan birisi olan Finger vd. (1982) tarafından yapılan çalışmada; 1970'li yılların sonlarında ABD tarafından uygulanan AD kararları analiz edilmiştir. Çalışmada, uluslararası siyasi etkiler, yerel siyasi etkiler ve göreceli maliyetler açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, anti-dumping kararlarının ABD'deki güçlü siyasî baskılar tarafından belirlendiği sonucuna varılmıştır.

Krupp (1994) tarafından yapılan çalışmada; ABD kimya sanayinde 1976-1988 yıllarında uygulanan anti-dumping kararları analiz edilmiştir. Çalışmada, sektördeki ithalat oranı, istihdam büyüklüğü, ortalama ücret, fiyat maliyet marjı açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, sektördeki ithalât oranı ve istihdam büyüklüğünün anti-dumping kararlarının temel belirleyenleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Sabry (2000) tarafından yapılan çalışmada; ABD sanayi sektöründeki 1986-1992 yılları arasındaki anti-dumping uygulamalarının nedenleri analiz edilmiştir. Çalışmada, sektördeki ithalat oranı, toplam talep, yoğunlaşma, kapasite kullanım oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, anti-dumping kararlarında en önemli etkenlerin söz konusu sanayideki ithalâtın miktarı, yoğunlaşma oranı ve anti-dumping başvurusunda bulunanların hesapladıkları anti-dumping oranı hesapları olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, ABD'de anti-dumping kararlarında teknik standartlara uyulmadığı ve siyasî baskıların da anti-dumping kararlarında önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Hansen ve Prusa (1997) tarafından yapılan çalışmada; 1980-1988 yılları arasındaki ayrıntılı ithalât, sanayi ve siyasî baskı verilerini kullanarak ABD'nin anti-damping uygulamaları analiz edilmiştir. Çalışmada, siyasi baskı verileri ile çeşitli ekonomik veriler (kapasite kullanım, nakliyat, ticaret açığı vs.) açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, Hem ekonomik hem de siyasî etkenler gelişmiş ülkelerin anti-damping uygulamalarında önemli rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Mah (2000) tarafından yapılan çalışmada; 1975-1994 yılları arasında ABD'de alınan anti-damping kararları analiz edilmiştir. Çalışmada, anti-damping kararı alınırken ilgili kurulda verilen oylardaki artış oranı, ticaret dengesi ve GSYİH büyüme oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, dampa karşı alınan kararlar ile ticaret dengesi arasında güçlü bir ilişki olduğu ve siyasî etkilerin anti-damping kararlarında çok etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Knetter ve Prusa (2000) tarafından yapılan çalışmada; ABD, Avustralya, Kanada ve AB'nin 1980-1998 yılları arasında açtıkları anti-damping soruşturmaları analiz edilmiştir. Çalışmada, reel döviz kuru, GSYİH büyüme hızı, diğer ülkelerin büyüme hızları açıklayıcı değişken olarak kullanılmış olup, döviz kurunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu, kurdaki artışların anti-damping soruşturmalarının artışında son derece etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre ayrıca, anti-damping kanunları uluslararası ticarete adaleti sağlamaktan daha çok dış ticarettten korunmak için kullanılmaktadır.

Lee ve Mah (2003) tarafından yapılan çalışmada; 1975-1999 yılları arasında ABD'de alınan anti-damping kararları analiz edilmiştir. Çalışmada, işsizlik oranı, GSYİH büyüme oranı, ticaret dengesi ve ithalatın GSYİH'ye oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. İthalatın GSYİH'ye oranı arttıkça anti-damping uygulamalarında artış görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Feinberg (2004) tarafından; 1981-1998 yılları arasında ABD şirketlerinin 15 ülke hakkında verdikleri AD dilekçelerindeki verileri kullanarak anti-damping kararlarının makroekonomik belirleyenleri bulunmaya çalışılmıştır. Çalışmada, reel döviz kuru ve GSYİH büyüme oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmada, reel döviz kuru ve GSYİH büyüme oranının anti-damping uygulamalarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Irwin (2004) tarafından; 1947-2002 yılları arasında dampa karşı uygulamalar analiz edilmiştir. Çalışmada, nominal döviz kuru, işsizlik oranı ve ithalatın GSYİH'ye oranı açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmada, işsizlik oranı ve nominal döviz kurunun dampa karşı uygulamalarda açıklayıcı gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aggarwal (2003) tarafından yapılan çalışma ise bu konuda yapılan en kapsamlı çalışmadır. Aggarwal, 1980-2000 yılları arasında 99 ülke için anti-damping uygulamalarını panel veri

tekniki kullanarak incelemiştir. Ülkeleri düşük gelirli, orta gelirli ve üst gelirli gelişmekte olan ülkeler ve OECD ve OECD üyesi olmayan gelişmiş ülkeler olmak üzere 5 kategoride tanımlamıştır. Siyasi iktisat yaklaşımı içinde, anti-damping kullanımları analiz edilmiştir. Bunu yaparken de ülkeler arasındaki anti-damping soruşturma başvurularını etkileyen makroekonomik faktörlerin etkisine odaklanmıştır. Aggarwal çalışmasında aşağıdaki hipotezleri kullanmıştır (Aggarwal, 2004, s.28-30).

(a) Makro Ekonomik Baskılar

- Yurtiçi Makroekonomik Koşullar: Makroekonomik ortam durgun ise ithal rekabeti; kapasite kullanımı, istihdam ve kar marjları üzerinde aşağı yönlü bir baskı yapabilir. Bunun yanında, bu gibi durumlarda maddi zarar tehdidi de artar. Bu nedenle yerli üreticiler, yerli sanayinin üretimini korumak için hükümete baskı yaparlar.
- ✓ Hipotez-1: Yurtiçi ekonomik aktivitelerdeki düşüş, anti-damping kullanımını pozitif etkiler. Ekonomilerinde durgunluk yaşayan ülkeler daha çok anti-damping soruşturması açarlar. Endüstriyel katma değer büyüme oranı bu hipotezi test etmek için kullanılmıştır.
- Dış Ticaret Dengesi: İthalattaki dalgalanma ve ticaret dengelerindeki bozulma ayrı ayrı, anti-damping önlemleri kullanma kararlarını etkileyebilir. Ticaret dengelerindeki bozulma yetkililerin şikayetleri kolayca kabul etme olasılığını artırır. Koruma önlemleri, bu gibi beklenmedik durumlarda kullanılabilir olmasına rağmen, bunların kullanımı son derece sınırlı olmuştur.
- ✓ Hipotez 2: Bir yılda uygulanan anti-damping sayısı, dış ticaret açığı ve ithalattaki genişleme ile ilgilidir. Analizde, toplam ticaretin bir oranı olarak ticaret dengesi ve ithalat artış hızı ticari değişken olarak kullanılmıştır. Anti-damping başvuruları ile ticaret dengesi arasında negatif bir ilişki olması beklenirken, ithalat artış hızı ile pozitif bir ilişki beklenmektedir.

(b) Ticari Liberalizasyon

Bazı ticari müzakereciler, anti-damping uygulamalarının, serbest ticari hayat üzerindeki genel konsensüsün sürdürülebilmesi amacıyla ödenen bir bedel olduğunu söylerler. Onlara göre, bir ülke ne kadar liberalleşirse, zararlı damping ihtimali ve siyasi sorumluluklar nedeniyle, anti-dampingi kullanma zorunluluğu da artar. Uluslararası Sosyal Anket Programı tarafından ortaya konulan ülkelerarası veri setine dayalı sistematik analizlerdeki bulgular, ticari vatanseverlik ve şovenizmin, korumacı tutum ile güçlü ilişkisi olduğunu düşündürmektedir.

- ✓ Hipotez 3: Anti-damping uygulamaları ile tarife oranları arasında ters yönlü ilişki vardır. Tarife engellerini düşüren ülkeler, anti-dampingi daha aktif kullanırlar.

(c) Misilleme tehdidi:

Ülkeler, kendilerine anti-damping uygulayan ülkelere karşı anti-damping uygulamak hususunda daha isteklidirler. Ayrıca, kendilerine karşı anti-damping kullanımını caydırmak için de misilleme yeteneklerini geliştirmek isterler.

✓ Hipotez 4: Bir ülkeye karşı açılan anti-damping soruşturma sayısı ile geçmişte o ülkeye karşı açılan soruşturma sayısı arasında pozitif ilişki vardır.

Çalışma sonuçlarına göre, gelişmekte olan ülkelerde dış ticaret dengesinde sorunlar anti-damping sayısını artırırken, gelişmiş ülkelerde ise yurtiçi makroekonomik baskılar anti-damping kararlarında en etkili nedendir. Ayrıca hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde misillemenin etkili olduğu ve bu uygulamaların ekonomik gerekçelerden daha çok siyasî gerekçelerle uygulamaya konduğu görülmektedir. İşsizlik oranı ve nominal döviz kurunun dampinge karşı uygulamalarda açıklayıcı gücünün yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Yapılan ampirik çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların genel olarak gelişmiş ülkeler üzerine odaklandığı görülmektedir. Bunun nedeni anti-damping uygulamalarına genellikle gelişmiş ülkeler tarafından başvurulması ve bu ülkelerin verilerine daha rahat ulaşılmasıdır.

Türkiye’de anti-damping uygulamaları konusundaki çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Bu konuda en kapsamlı çalışma, Türkcan ve Dişbudak (2005b) tarafından yapılmıştır. Türkiye’nin 1995-2003 yılları arasındaki anti-damping uygulamalarının belirleyenleri için yapılan çalışmada, Türkiye’nin 20 ticaret partneriyle aralarındaki anti-damping soruşturmaları ele alınmıştır. Açıklayıcı değişken olarak, reel döviz kuru, GSYİH büyüme hızı, diğer ülkelerin GSYİH büyüme hızı ve ithalat artış hızı, bağımlı değişken olarak ise bir yıl içinde açılan anti-damping soruşturma sayısı alınmıştır.

Yapılan çalışmanın sonuçları ise özetle şu şekildedir;

- Hesaplanan sonuçlara göre, döviz kuru ve yabancı ülke GSYİH’lerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ancak işaretlerinin beklenen yönde olduğu görülmektedir.
- Çalışmanın sonuçları diğer ülke deneyimlerinde olduğu gibi GSYİH büyüme hızının ve ithalatın anti-damping uygulamalarının belirleyicileri arasında olduğunu göstermektedir.
- Çalışmada kullanılan dönem olan 1995-2003 yıllarında Türkiye ekonomisinin istikrarı yakalayamaması ve GSYİH’deki çalkantılarla beraber döviz kurundaki büyük dalgalanmaların bu değişkenleri etkilemiş olabileceği değerlendirilebilir.
- GSYİH’de görülen dalgalanmaların anti-damping dilekçe sayısını artırdığı ve yetkililerin de anti-damping için istekli oldukları düşünülebilir. Veri sayısının artması

ve ekonominin istikrara girmesi sonucunda daha sağlıklı sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

- Sonuçlar ülkemizde anti-damping uygulamalarının makroekonomik değişkenlerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir.

Bir diğer çalışma Avşar (2013) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, Türkiye'deki anti-damping uygulamalarının ticaret etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, anti-damping vergilerinin, hedef ülkelerden olan ithalatta önemli azalışlara neden olduğu, bunun yanında diğer ülkelere olan ithalatı yüzeysel olarak arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Avşar (2014) tarafından yapılan diğer çalışmada ise, Türkiye'deki yerel sanayiler üzerindeki anti-damping soruşturma sayısını etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu amaçla Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) 3 fasıllı dış ticaret ve üretim verileri kullanılarak ekonometrik bir analiz yapılmış ve belirli değişkenlerin anti-damping sayısına etkisi istatistiksel olarak sınımlanmıştır.

Çalışmada açıklayıcı değişken olarak sanayinin toplam istihdamı, sanayinin toplam üretimindeki yüzdelik değişim ve söz konusu sanayideki ürünler için Türkiye'nin yaptığı ithalattaki yüzdelik değişim, bağımlı değişken olarak ise yerel sanayilerin açtığı anti-damping soruşturma sayısı kullanılmıştır.

Yapılan çalışmanın sonucunda, modelde kullanılan bütün açıklayıcı değişkenler istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

- İlk olarak sanayi büyüklüğünü ölçmek üzere kullanılan toplam istihdam değişkeni açılan anti-damping soruşturmasına pozitif bir etki yapmaktadır. Bakıldığında, istihdam düzeyi yüksek olan dokuma ve demir çelik gibi sektörlerde birçok soruşturma açılırken, tütün, ağaç, kağıt gibi sanayilerde hiç soruşturma açılmamıştır. Bu ise soruşturma maliyeti ve lobicilik hipotezinin Türkiye özelinde geçerli olması ile açıklanabilir.
- Bir sanayinin üretimindeki yüzdelik değişimin etkisi negatiftir. Bakıldığında, üretimdeki % 1'lik düşüş, açılan anti-damping soruşturması sayısını % 37 arttırmaktadır. Bu sonuç, anti-damping soruşturmalarının yerel sanayinin performansı ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir.
- Son olarak, yerel sanayinin uluslararası rekabete maruz kalması, açılan anti-damping soruşturması sayısını arttırmaktadır.

Türkiye'nin anti-damping uygulamalarının makroekonomik belirleyicilerine yönelik olarak 2003-2013 yılları arası için daha önce yapılan bir çalışma olmadığı için çalışmamız literatüre katkı sağlayacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK MODEL

Bu çalışmanın amacı 2003-2013 yılları arasında Türkiye'deki anti-damping uygulamalarının makro ekonomik belirleyicilerini incelemektir. Bu amaçla bir ekonometrik model kurulmuş ve bu model Negatif Binomial Regresyon metodu kullanılarak tahmin edilmiştir.

Çalışmamızda, 2003-2013 yılları arasında Türkiye tarafından 15 ticaret ortağına karşı açılan dumping soruşturmaları ile bazı makro ekonomik göstergeler veri olarak kullanılacaktır.

4.1. Hipotezler

Türkiye'deki anti-damping uygulamalarını etkileyen makro ekonomik unsurları ele alırken aşağıda belirtilen hipotezler göz önünde bulundurulacaktır.

- Dış ticaret açığı ve ithalatta ortaya çıkan artışlarla anti-damping arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. İthalat arttığı zaman yerli üreticilerin zarar görme ihtimali de artacak ve soruşturma sayısı artacaktır.
- GSYİH gibi yurtiçi ekonomik faaliyetlerdeki düşüşlerle, anti-damping arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Makroekonomik ortam durgun ise ithal rekabeti; kapasite kullanımı, istihdam ve kar marjları üzerinde aşağı yönlü bir baskı yapabilir. Bunun yanında, bu gibi durumlarda maddi zarar tehdidi de artar. Yerli üreticiler, yerli sanayinin üretimini korumak için hükümete baskı yaparlar. Bu nedenle açılan anti-damping soruşturmasında artış görülebilir.
- Anti-damping soruşturması açan ülkenin reel döviz kurunda görülen değerlenme ile soruşturma sayısı arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Reel döviz kuru değerlendiğinde ithalat artacağından soruşturma sayısı da artacaktır.
- Anti-damping soruşturmasına maruz kalan ülkenin GSYİH artışı ile açılan soruşturma sayısı arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Bu duruma, yabancı ülkelerdeki GSYİH artışı sonucu meydana gelen üretim fazlasının, yabancı üreticileri düşük fiyatla ihracata yönlendirmesi sonucunda, yerli üreticilerin dampinge maruz kalması neden olur.

4.2. Analizde Kullanılan Değişkenler ve Veriler

Çalışmamızda Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışması esas alınacak olup, istediğimiz amaca ulaşmak için kullanacağımız açıklayıcı değişkenler aşağıda gösterilmiştir:

- REXC : Reel Döviz Kuru
- RGDPdom : Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyüme hızı
- RGDPfor : Diğer ülkelerin reel GSYİH büyüme hızı
- IMGRWTH : İthalat artış hızı

Öncelikle Türkiye tarafından ticaret ortaklarına karşı bir yılda açılan soruşturma sayısı bağımlı değişken olarak alınmıştır. Söz konusu veriler DTÖ'nün 2003 -2013 yılları arasında yayımladığı raporlardan elde edilmiştir.⁵ Türkiye çalışmada kullanılan veri dönemi olan 2003-2013 yılları boyunca toplam 24 ülkeye karşı anti-damping soruşturması başlatmıştır. Ancak, veri sayısı yeterli olmayan 9 ülke çalışmada kullanılmadığından, analiz 15 ülkeyi kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan ülkeler; ABD, Bulgaristan, Çin, Endonezya, Hindistan, Hong Kong, İtalya, Kanada, G.Kore, Malezya, Romanya, Rusya, Suudi Arabistan, Tayland ve Çin Tayvanı'dır. 2003-2013 yılları arasında Türkiye tarafından bu ülkelere açılan anti-damping soruşturma sayısı toplamı 106 olup, Türkiye tarafından bu dönemde açılan soruşturmanın %88,3'ünü oluşturmaktadır.

Türkiye'nin ve ticaret ortaklarının yıllık GSYİH büyüme hızı verisi Dünya Bankası internet sayfasından elde edilmiştir.⁶ Türkiye ile ticaret ortakları arasındaki ithalat artış hızı verilerine Ekonomi Bakanlığı'nın internet sayfasından ulaşılmıştır.⁷ Türkiye ve ticari partnerleri arasındaki nominal döviz kuru verilerinin bir kısmına T.C. Merkez Bankası internet sayfasından ulaşılmıştır.⁸ Kalan kısmı ise, FED ve Birleşmiş Milletler'in internet sayfalarında yer alan ABD doları cinsinden çapraz kurların TL'ye çevrilmesi sonucunda bulunmuştur.⁹ Nominal döviz kuru, bir birim TL'nin yabancı para cinsinden değeri olarak tanımlanmıştır. Nominal döviz kurunun, Türkiye'nin tüketici fiyat endeksinin ticaret ortağının tüketici fiyat endeksine oranı ile çarpılması sonucunda reel döviz kuru elde edilmiştir. Tüketici fiyat endeksleri 2003 yılı baz alınarak, Dünya Bankası verilerinden elde edilmiştir.

⁵ <http://www.wto.org>

⁶ <http://data.worldbank.org>

⁷ <http://www.ekonomi.gov.tr>

⁸ <http://www.tcmb.gov.tr>

⁹ <http://www.federalreserve.gov>, <http://treasury.un.org>

4.3. Model

Ekonomi literatüründeki uygulamalar çerçevesinde Türkiye’de açılan anti-damping soruşturmalarının belirleyicileri olarak; Türkiye’nin ve soruşturmaya maruz kalan ülkelerin GSYİH değerleri, Türkiye ile soruşturmaya maruz kalan ülkeler arasındaki reel döviz kuru ve Türkiye ile soruşturmaya maruz kalan ülke arasındaki ithalat artış hızı olarak belirlendi. Çalışmada bağımlı değişken olarak bir yıl içinde açılan AD soruşturma sayısı alındı. Daha önce belirtilen ekonomik hipotezlere göre bu çalışmada kullanacağımız ekonometrik model aşağıdaki gibi oluşturuldu. Bağımlı değişken dışındaki değişkenlerin logaritmik değerleri kullanıldı.

$$(1) AD_t = \beta_0 + \beta_1 RGDP_{dom,t-1} + \beta_2 RGDP_{for,t-1} + \beta_3 REXC_{t-1} + \beta_4 IMGRWTH_{t-1} + v_t$$

Bu çalışmada bağımlı değişken olarak bir yılda açılan soruşturma sayısı kullanıldığından, klasik regresyon uygulanması tahmin edilen katsayıların sapmalı olmasına neden olacaktır. Bunun nedeni bağımlı değişken olarak kullanılan anti-damping soruşturma sayısının negatif olmayan sayılabilir bir veri olmasıdır. Bağımlı değişkenin sayılabilir olduğu durumlarda üstel dağılım fonksiyonunu esas alan Poisson regresyon uygulanmasının daha uygun olacağı önerilmektedir. Bu çalışmada da bağımlı değişken sayılabilir bir özelliğe sahip olduğundan ekonometrik tahmin yöntemi olarak Poisson regresyon yöntemi kullanılacaktır. Y tesadüfi değişkeninin belirli bir zaman aralığında bir olayın gerçekleşme sayısını gösterdiği varsayılırsa, bu tesadüfi değişkenin Poisson dağılımına sahip olduğu varsayılabilir. Poisson dağılımı aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(b), s.160).

$$(2) P(Y_i) = Prob(Y = y_{it}) = \frac{e^{-\lambda_{it}} \lambda_{it}^{y_{it}}}{y_{it}!}, \quad y_{it} = 0, 1, 2, 3, \dots$$

Yukarıdaki ifadede;

- y: AD soruşturma sayısını,
- i : Türkiye’nin ticaret ortağını
- t : zamanı göstermektedir.

Bu ifade tesadüfi değişken Y’nin y_{it} değerine eşit olma olasılığını verir. Zaman birimi başına olayların tekrarlanma oranı λ_{it} dir. Poisson dağılımının şartlı beklenen değeri $E(y_{it}) = \lambda_{it}$ iken varyansı aynı şekilde λ_{it} ’ dir, $V(y_{it}) = \lambda_{it}$. λ_{it} ’ nin bağımsız değişkenlere

göre tanımlanması durumunda Poisson regresyon modeli elde edilmektedir. λ_{it} genellikle $\lambda_{it} = e^{x\beta}$ şeklinde tanımlanır. Burada x bağımsız değişken vektörünü β ise tahmin edilecek parametre vektörünü göstermekte olup logaritmik fonksiyon ile ilişkilendirilmiştir. Bu denklemde herhangi bir olayın gerçekleşme olasılığı bağımsız değişkenlerin fonksiyonu olduğu ifade edilmektedir. β Doğrusal Olmayan Ağırlıklı En Küçük Kareler Metodu (NLWLS=Nonlinear weighted least square method) veya Maksimum Olabilirlik Metodu (ML=Maximum Likelihood) ile tahmin edilmektedir. Poisson regresyon uygulamasından elde edilen tahminler herhangi bir olayın belirli bir zaman aralığındaki Etki Hızı Oranı'na (IRR), λ_{it} , çevrilebilir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(b), s.161).

Poisson dağılımının temel özelliklerinden biri ortalama ile varyansının birbirine eşit olmasıdır. Ancak veri kümelerinin analizinde bu özelliğin sağlanması oldukça güçtür. Böyle durumlarda aşırı yayılım (overdispersion) ve nadir de olsa az yayılım (underdispersion) ile karşılaşmaktadır. Aşırı yayılım, örnek varyansının örnek ortalamasından büyük olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda standart Poisson regresyonu uygulanamamaktadır. Bunun yerine varyansın farklı değer alabilmesini sağlamak amacıyla Negatif Binomial Regresyon (NBR) modeli geliştirilmiştir. Bu üstünlüğü nedeniyle bu çalışmada NBR modeli kullanılmıştır (Türkcan ve Dişbudak, 2005(b), s.161).

Ampirik çalışmalarda kullanılacak ekonometrik metodun belirlenmesinin yanında diğer önemli bir konu da bağımsız değişkenlerin gecikme yapısını (lag structure) belirlemektir. Genel uygulamalar çerçevesinde, damping uygulayan ülkeler soruşturma açılmasına karar verildiği dönemden bir yıl önceki döneme ait ihracatçı ülkenin fiyat davranışlarını incelemektedirler. Söz konusu maddi zarar ile ilgili kararlar bir önceki dönemlere ait makro verilere göre karar verildiğinden makro değişkenlerin de belli bir gecikme ile regresyon analizine katılması yaygın olarak tavsiye edilmektedir. Örneğin Aggarwal (2003) çalışmasında makro değişkenlerin bir yıllık gecikme değerlerini kullanmıştır. Ülkemizde uygulanan İHRÖK'e göre soruşturma süresi bir yıl olarak belirlenmiştir. Gerekli görüldüğü durumlarda bu süre İHRDK tarafından altı ay daha uzatılabilmektedir. Ülkemizde uygulanan soruşturma süresi dikkate alındığında bu çalışmada bir yıllık gecikmenin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

4.4. Ampirik Sonuçlar

Türkiye'nin 2003-2013 yılları arasında başlattığı anti-damping soruşturmaları ile ilgili yapılan NBR sonuçları Ek 5'te ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Diğer bütün değişkenler kendi ortalamalarına eşitken ilgili değişkenin kendi ortalamasından 1 birim yukarıda olmasının tahmininin, bütün değişkenlerin kendi

ortalamalarına eşit olduğu tahmine oranı IRR'yi vermektedir. IRR değerinin 1'den yüksek olması pozitif, aşağıda olması ise negatif bir etki olarak yorumlanır. Örneğin reel döviz kuru için hesaplanan IRR değeri 1,5 ise döviz kurundaki bir birimlik artış (döviz kurunun % 100 değer kazanması) diğer bütün değişkenler kendi ortalamalarına eşit iken bağımlı değişkende % 50 artışa neden olmaktadır.

Negatif Binomial Regresyon sonuçları ve Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasıyla karşılaştırması Tablo 4.1'deki gibidir.

Tablo 4.1. Negatif Binomial Regresyon Sonuçları ve Karşılaştırma

Model	Çalışmanın Sonuçları	Türkcan-Dişbudak Sonuçlar
GDPfor	1,86 [*] (2,08)	1,31 (0,90)
GDPdom	0,61 ^{**} (-1,91)	0,19 [*] (-2,28)
REXC	1,07 (0,99)	1,24 (0,34)
IMGRWTH	2,55 [*] (3,07)	1,57 ^{**} (1,81)

Notlar: */** sırası ile % 5 ve % 10 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir. Model bütün olarak % 10 düzeyinde anlamlıdır. Parantez içindeki z-istatistikleri değişkenlerin anti-damping soruşturmasındaki etkilerini test etmektedir. Tahminler IRR olarak sunulmuştur (IRR=1.0 olup olmadığı test edilmektedir).

Regresyon analizi sonuçlarına göre, anti-damping soruşturma sayısını bir yıllık gecikmeli ithalat artış hızı (IMGRWTH) ile Türkiye'nin ve yabancı ülkelerin reel GSYİH büyüme hızları (RGDPdom ve RGDPfor) belirlemektedir. İthalat artış hızı ve yabancı ülkelerin reel GSYİH büyüme hızı % 5, Türkiye'nin reel GSYİH büyüme hızı ise % 10 düzeyinde anlamlıdır. Analizde kullanılan değişkenlerden sadece reel döviz kuru (REXC), istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış olup, işareti ise beklenen yönde çıkmıştır.

Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasında ise, anti-damping soruşturma sayısını, ithalat artış hızı ile Türkiye'nin reel GSYİH büyüme hızının belirlediği sonucuna ulaşılmış olup, reel döviz kuru ile birlikte yabancı ülkelerin reel GSYİH istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Yaptığımız regresyon analizi sonucunda tahmin edilen 2,55 IRR değeri, bir yıllık gecikmeli reel ithalat hızı büyüme değişkeninde meydana gelen % 1'lik artışın soruşturma sayısında % 1,55'lik artışa yol açacağına işaret etmektedir. Bu sonuç, ithalatı açıklayıcı değişken olarak kullanan diğer çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur (Lee ve Mah, 2003;

Aggarwal, 2003; Türkcan ve Dişbudak, 2005b). İthalattaki artış, yerli üreticilerin zarar görme ihtimalini artıracığından bulunan sonuç beklendiği gibidir. Ancak, çalışmamızda ulaşılan 2,55 IRR değeri, Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasında ulaşılan 1,57 değerine göre daha yüksek olup, bu durumda ithalat artış hızının açılan soruşturma sayısı üzerindeki etkisi daha fazla bulunmuştur.

RGDPdom değişkeni için hesaplanan 0,61 değeri ise GSYİH'deki azalışların açılan anti-damping soruşturma sayısında çok büyük değişikliklere yol açtığını göstermektedir. Buna göre yurtiçi GSYİH'deki % 1'lik bir düşüş anti-damping soruşturma sayısında % 39 artışa yol açmaktadır. Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasında ise bu değer 0,19 olarak bulunduğundan, yurtiçi GSYİH'deki % 1'lik bir düşüş anti-damping soruşturma sayısında % 81 gibi çok yüksek bir artışa yol açmaktadır. Buna göre yurtiçi GSYİH'deki değişmelerin anti-damping soruşturma sayısı üzerindeki etkisi Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasına oranla daha az bulunmasına rağmen, bizim çalışmamızda da önemli düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çalışmamızda bulunan sonuç Avşar (2014) tarafından Türkiye'deki yerel sanayiler üzerinde yapılan çalışma sonuçlarında bulunan bir sanayinin üretimindeki % 1'lik düşüşün açılan anti-damping soruşturması sayısını % 37 arttırdığı sonucu ile uyumludur.

GSYİH'deki azalışların açılan anti-damping soruşturma sayısını bu denli yüksek biçimde etkilemesinin nedeni, üretim miktarındaki düşüşle birlikte ithal rekabetinin; kapasite kullanımı, istihdam ve kar marjları üzerinde aşağı yönlü güçlü bir baskı yapması olabilir. Bu sebeple yerli üreticilerin piyasa paylarını koruma amaçlı olarak, açılan anti-damping soruşturmalarında artış görüleceği gibi, kötü ekonomik gidişattan etkilenen yerel sanayicilerin siyasi baskıları sonucunda da soruşturma sayısı artmış olabilir. Bu nedenle, ileride yapılacak çalışmalarda, anti-damping soruşturmaları üzerindeki yerel siyasi etki düzeyinin belirlenmesi, GSYİH'deki değişimin açılan anti-damping soruşturma sayısına olan etkisinin daha sağlıklı biçimde bulunmasını sağlayacaktır.

Bir diğer değişken olan yabancı ülke GSYİH artış hızı diğer çalışmaların genelinde olduğu gibi Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışmasında da istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Buna gerekçe olarak AD dilekçesi verenlerin damping yaptığını iddia ettikleri firmaların ülkelerinde meydana gelen gelir değişimleriyle çok fazla ilgilenmedikleri gösterilmektedir. Bizim çalışmamızda ise bu değişken, diğer yapılan çalışmaların aksine % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Sonuçlara göre yabancı ülke GSYİH'sindeki % 10'luk artış, anti-damping soruşturma sayısını % 8,6 artırmaktadır. Bu duruma, yabancı ülkelerdeki GSYİH artışı sonucu meydana gelen üretim fazlasının, yabancı üreticileri düşük fiyatla

ihracata yönlendirmesi sonucunda, yerli üreticilerin dampinge maruz kalması neden olmuş olabilir.

Türkcan ve Dişbudak'ın (2005b) çalışma dönemi olan 1995-2003 yılları arasında Türkiye ekonomisinin istikrarı yakalayamaması ve GSYİH'deki çalkantılarla beraber döviz kurundaki büyük dalgalanmalar kullanılan değişkenleri daha çok etkilemiş olabilir. Bizim çalışma dönemimiz olan 2003-2013 yılları arasında ise Türkiye ekonomisi nispeten daha istikrarlı olmakla birlikte, Dünya ekonomisini etkileyen krizler de nispeten daha az çalkantılı geçmiştir. İki çalışmanın sonuçları arasında bu nedenle farklılık olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızın sonuçları ülkemizde anti-damping uygulamalarının makroekonomik değişkenlerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Diğer taraftan diğer ülkelerin uygulamalarında olduğu gibi Türkiye'de de anti-dampingin adil uluslararası ticareti sağlamaktan çok, ticaretten korunmak için kullanılan bir araç olduğu söylenebilir.

4.5. Türkiye'deki Anti-Damping Uygulamalarına İlişkin Öneriler

AD vergileri önceleri sadece gelişmiş ülkeler tarafından kullanıldığı zamanlarda adil dış ticareti sağladığı düşüncesiyle daha çok gelişmekte olan ülkeleri hedeflemekteydi. Ancak gerçekte, gelişmiş ülkeler AD vergilerini dış ticarete adilliği sağlamaktan ziyade kendilerinden karşılaştırmalı olarak üstün olduklarını düşündükleri gelişmekte olan ülkelere karşı bir korunma aracı olarak kullanmaktaydılar. Bu nedenle fazla itiraz görmeyen AD vergileri, gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanması ile birlikte gelişmiş ülkeler tarafından büyük bir tehlike olarak görülmeye başlanmıştır. Bu aracın ülkeler arasında mini ticaret savaşlarına yol açabileceği düşünüldüğünden dünya refahında bir azalışa yol açabileceği tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle DTÖ'nün diğer koruma önlemlerinde olduğu gibi anti-damping uygulamalarında da acil tedbirler alması gerektiği yönünde eğilim artmaktadır. Bu nedenle bu aracın kullanımının sınırlanması konusunda gelişmekte olan ülkelere baskı yapılacağı öngörüldüğünden bu ülkelerin kendi sanayilerini tamamen korunmasız bırakacak olan uygulamalara karşı dikkatli olmaları gerekmektedir. Türkiye'nin de gelişmiş ülkeler tarafından uygulanmakta olan dış ticaret politikalarını yakından takip etmesi ve uluslararası ticarete ortaya çıkabilecek yeni durumları hesap ederek gerekli önlemleri alması gerekmektedir (Türkcan ve Dişbudak, 2005(a), s.80).

Türkiye'de anti-damping uygulamaları, pratikte daha kolay uygulanabilir olduğundan diğer korumacılık önlemlerine göre daha yüksek oranda uygulanmaktadır. Ancak, bu önlemlerin korumacılık amacından çok, gerçek amacı olan haksız rekabete karşı önlem olarak kullanılması gerekmektedir. Bu sayede gerçekte damping yapılan sektörlerin uğradıkları zararlar telafi edilebilir.

Anti-damping soruşturması açılmadan önce, normal değerin ve ihrac fiyatının doğru biçimde belirlenmesine önem verilmelidir. İhrac fiyatı bulunurken, ihrac malı için yapılmış olan taşıma, sigorta ve yükleme giderleri, ödenen gümrük vergileri ile her türlü vergi ve mali yükümlülükler dikkate alınmalıdır. Bu konuda Gümrük ve Ticaret, Maliye, Kalkınma ve Ekonomi Bakanlıkları koordineli biçimde faaliyet gösterilmelidirler. Böylece damping marjı doğru biçimde hesaplanacak ve anti-damping uygulaması ile istenen yerli üreticiyi haksız rekabete karşı koruma amacına daha isabetli şekilde ulaşılabacaktır.

Anti-damping önlemi alma kararı verilmeden önce, önlem alma koşullarının tam olarak gerçekleştiğinden emin olunmalıdır. Maddi zarar ya da maddi zarar tehdidinin mevcudiyeti iyi şekilde araştırılmalı ve zararın derecesi doğru biçimde ölçülmelidir. Söz konusu zararın, dampingli ithalattan kaynakladığı anlaşılmadan önlem kararı alınmamalıdır.

Uluslararası siyasi nedenlerle ülkelerin kendilerine anti-damping uygulayan ülkelere misilleme yaptıkları bilinmektedir. Türkiye'ye daha çok Batı ülkeleri tarafından anti-damping soruşturması açılmış olmasına karşın, ülkemiz tarafından daha çok Asya ülkelerine anti-damping uygulanması, anti-damping kararları alınırken misillemeye başvurmadığımızı göstermektedir. Bununla birlikte, özellikle ihracatımızın yoğun olduğu ülkelere karşı anti-damping soruşturması açarken, karşı tarafın misilleme yapabileceğini hesaba katarak hareket etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ülkemizdeki anti-damping uygulamalarının makroekonomik belirleyicileri yanında siyasi nedenlerinin de araştırılması gerekmektedir. Gerçekte dampinge maruz kalmasalar bile, kötü ekonomik gidişattan etkilenen yerel sanayicilerin siyasi baskıları, karar vericileri anti-damping soruşturması açılmasına yöneltebilir. Anti-damping soruşturmalarındaki karar verici organ olan İHRDK üyelerinden çoğu çeşitli bakanlıkların temsilcileri olduğu için siyasi yönde etki altına alınmaya müsait olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle anti-damping soruşturmasını yürüten kuruluşlar üzerindeki yerel siyasi etkilerin en aza indirilmesi gerekmektedir.

Son olarak anti-damping uygulamaları daha çok korumacı amaçla kullanıldığı için, diğer korumacılık araçları gibi kullanımının azaltılması, bunun yerine ithal rekabetiyle baş edebilecek başka tedbirlere başvurulması gerekmektedir. Bunun için ithal rekabetine maruz kalan endüstrilerin sermaye yapısının güçlenmesi, bu endüstri kollarında ar-ge harcamalarına ve inovasyona önem verilmesi ve kalifiye insan gücünün artırılması gerekmektedir. Elbette bu yapılırken piyasa mekanizmasının doğal işleyişine zarar verilmemelidir.

SONUÇ

Uluslararası ticaret literatüründe serbest ticaretin ülkelerin refahını arttırdığı kabul edilmekle birlikte, geçmişte ve günümüzde birçok ülke çeşitli gerekçelerle, uluslararası mal ve hizmet ticaretini engelleyici uygulamalara yoğun bir şekilde başvurumaktadırlar. Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve adil olarak gerçekleştirilmesi için oluşturulan GATT/DTÖ'nün çabaları sonucunda, geleneksel korumacılık yöntemleri olan gümrük tarifeleri ve kotaların azaltılması konusunda önemli adımlar atılmıştır. Ancak getirilen bu kısıtlamalara karşın, iktisadi, ticari ve siyasi bir takım sebeplerle, modern korumacılık uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bunlardan en çok kullanılanlarından birisi de, GATT/DTÖ tarafından uluslararası adil ticareti sağlamak için düzenlenen anti-damping uygulamalarıdır. Önceleri gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan anti-damping eylemleri, günümüzde pek çok ülke tarafından ticaretten korunma aracı olarak yoğun biçimde kullanılmaktadır.

Bir malın ihraç fiyatının, benzer bir ürünün ihracatçı ülkede tüketim için satışa sunulan fiyatından daha düşük olması olarak tanımlanan dumping, uygulandığı ülkedeki yerli endüstrilere zarar verebilir. Yerli üretim dalı ilgili zararın, dumping nedeniyle gerçekleştiğinin yeterli delilleriyle birlikte öne sürülmesi halinde o ülke tarafından söz konusu ülkeden olan ithalata karşı anti-damping soruşturması açılır. Soruşturma sonucuna göre dumpingli ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu belirlendiğinde, bu zararın önlenmesi amacıyla, dumpinge karşı vergi alınır.

Dünyada ilk olarak 1904 yılında uygulanmaya başlayan anti-damping yasaları, Türkiye'de ilk olarak 1989 yılında oluşturulmuştur. Türkiye'de koruyucu ithal-ikameci politikaların 1984'ten itibaren terk edilmesi sonucunda daha önceleri koruma altında üretim yapan yerli sanayi, uluslararası ticarete rekabet koşullarıyla baş başa bırakılmıştır. Böylece, birçok ülke tarafından başvuru yapılan dumpingli ve sübvansiyonlu ihracatın yarattığı haksız rekabete karşı yerli sanayinin korunması gereği Türkiye'de de ortaya çıkmıştır. Türkiye'de uygulanan anti-damping mevzuatını, kanun, karar ve yönetmelik oluşturmaktadır. Ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması Eki GATT 1994'ün VI. Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma hükümleri de anti-damping mevzuatı içinde sayılmaktadır. Türkiye, çıkardığı anti-damping yasası sonrasında kendisine karşı uygulanan dumpinge karşı yoğun biçimde karşı önlem almaya başlamıştır.

DTÖ verilerine göre, Türkiye'ye karşı açılan anti-damping soruşturmalarında Batı ülkelerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buna karşın, Türkiye tarafından bu ülkelere karşı az sayıda anti-damping uygulaması yapılmıştır. Diğer taraftan Hindistan haricinde doğu

ülkelerinin Türkiye'ye karşı az sayıda anti-damping uygulaması olmasına karşın, Türkiye anti-damping uygulamalarının çoğunu bu ülkelere karşı yapmıştır. Bu durum, Türkiye tarafından açılan soruşturmalarda, misilleme amacıyla siyasi olarak hareket edilmediğini, soruşturmaların daha çok ekonomik sebeplere dayandığını göstermektedir. Ancak özellikle ihracatımızın yoğun olduğu ülkelere karşı açılacak soruşturmalarda, karşı tarafın misilleme yapabileceği de göz önünde bulundurularak daha dikkatli davranılmalıdır.

Bir diğer husus da, 2002 öncesinde Türkiye'nin gerçekleştirdiği anti-damping uygulama sayısı ile Türkiye'ye karşı uygulanan anti-damping uygulama sayılarının birbirine yakın olmasına karşın, 2002 yılından itibaren Türkiye'nin anti-damping uygulama sayılarının, kendisine karşı yapılan uygulamalara oranla ciddi oranda artış göstermiş olmasıdır.

Ülkemizde anti-damping kararlarının korumacılık amacından çok, gerçek amacı olan haksız rekabete karşı önlem olarak alınması gerekmektedir. Ayrıca, anti-damping soruşturması açılmadan önce, normal değer ve ihrac fiyatının doğru biçimde belirlenmesine önem verilmeli, önlem alma koşullarının tam olarak gerçekleştiğinden emin olunmalıdır. Bu konuda Gümrük ve Ticaret, Maliye ve Ekonomi Bakanlıkları koordineli biçimde faaliyet gösterilmelidirler. Bununla birlikte, özellikle ihracatımızın yoğun olduğu ülkelere karşı anti-damping soruşturması açarken, karşı tarafın misilleme yapabileceğini hesaba katarak hareket etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Yaptığımız ekonometrik çalışmamızda 2003-2013 yılları arasında Türkiye'nin açtığı anti-damping soruşturmalarında, makroekonomik değişkenlerin etkisi araştırılmıştır. Çalışma dönemi olan 2003-2013 yılları arasında Türkiye tarafından 24 farklı ülkeye toplam 120 soruşturma açılmış olup, Türkiye'ye bu dönem boyunca 16 farklı ülke tarafından 29 soruşturma açılmıştır. Ancak, veri sayısı yeterli olmayan 9 ülke çalışmada kullanılmadığından, analiz 15 ülkeyi kapsamaktadır.

Çalışmamızda, Türkiye'nin açtığı anti-damping soruşturma sayısının, reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı GSYİH büyüme hızı ve ithalat artış hızından ne derecede etkilendiği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Türkiye'de anti-damping soruşturmalarında, analiz yapılan değişkenlerin önemli etkisi olduğu bulunmuştur.

Yapılan regresyon analizi neticesinde, ithalatta meydana gelen % 1'lik bir artışın anti-damping soruşturma sayısında % 1,55'lik bir artışa yol açtığı görülmektedir. RGDPdom değişkeni için hesaplanan 0,61 değeri ise GSYİH'deki azalışların açılan anti-damping soruşturma sayısında çok büyük değişikliklere yol açtığını göstermektedir. Buna göre GSYİH'deki % 1'lik bir düşüş anti-damping soruşturma sayısında % 39 artışa yol açmaktadır. Bununla birlikte diğer çalışmaların aksine diğer ülkelerin reel GSYİH artış hızı da çalışmamızda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sonuçlara göre yabancı ülke

GSYİH'sindeki % 10'luk artış, anti-damping soruşturma sayısını % 8,6 artırmaktadır. Analizi yapılan değişkenlerden sadece reel döviz kuru istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bu sonuçlar ülkemizde anti-damping uygulamalarının makroekonomik değişkenlerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Ancak daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için anti-damping soruşturmasını yürüten kuruluşlar üzerindeki yerel siyasi etkilerin de araştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aggarwal A., "Patterns and Determinants of Antidumping: A Worldwide Perspective", ICRIER Working Paper No.113, Ekim 2003.
- Avşar V., "Türkiye'nin Antidamping Soruşturmasını Etkileyen Faktörler: Sanayi Verileri ile Ekonometrik Bir Analiz", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, (2014), Sayı 9(1), 41-54.
- Avşar V., "Trade Effects of Turkey's Antidumping Duties", Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, (2013), Sayı 1, 1-10.
- Blonigen B.A ve Prusa T.J., "Antidumping", National Bureau of Economic Research Working Paper 8398, Temmuz 2001.
- Boztaş D., "Türkiye'nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-Damping Uygulamaları" Y. Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Crowley M., "The Worldwide Spread of Antidumping Protection", Chicago Fed Letter, No:198, Haziran 2004.
- Damping ve Sübvansiyon Soruşturmaları Başvuru Rehberi, T.C. Ekonomi Bakanlığı, Ankara, 2011
- Dirikkan H., "Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping Ve Antidamping Önlemler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir, 1996.
- Ekdi B., "Gümrük Birliği Çerçevesinde Damping ve Yıkıcı Fiyat Uygulamaları", Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:7, Ankara, 2003.
- Finger vd., "The Political Economy of Administered Protection", The American Economic Review, Sayı 72, No.3, (1982), 452-466.
- Hansen W.L. ve Prusa T.J., "The Economics and Politics of Trade Policy: An Empirical Analysis of ITC Decision Making", Review of International Economics, Sayı 5, No.2, (1997), 230-245.

- Husted S. ve Melvin M., *International Economics*, Addison Wesley Longman, New York, 2001
- Irwin D., “The Rise of U.S. Antidumping Actions in Historical Perspective”, National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper 10582, Haziran 2004.
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Uygulamaları, T.C. Ekonomi Bakanlığı, Ankara, 2012
- Karlık R., *Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika*, Beta, İstanbul, 2003.
- Knetter M.M. ve Prusa T.J., “Macroeconomic Factors and Antidumping Filings: Evidence from Four Countries”. *Journal of International Economics*, Sayı 61, (2003), 1-17.
- Krupp C., “Antidumping Cases in the US Chemical Industry: A Panel Data Approach”, *The Journal of Industrial Economics*, Sayı 42, No.3, (1994), 299-311.
- Lee K. ve Mah J.S., “Institutional Changes and Antidumping Decisions in the United States”, *Journal of Policy Modeling*, Sayı 25, (2003), 555-565.
- Mah J.S., “Antidumping Decisions and Macroeconomic Variables in the USA”, *Applied Economics*, Sayı 32, (2000), 1701-1709.
- Markusen J.R. vd., *International Trade*, McGraw-Hill, New York, 1995.
- Prusa T.J. ve Skeath S., “The Economic and Strategic Motives for Antidumping Filings”, National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, No.8424, Ağustos 2001.
- Sabry F., “An Analysis of the Decision to File, the Dumping Estimates, and the Outcome of Antidumping Petitions”, *The International Trade Journal*, Sayı 16 No.2, (2000), 109-145.
- Seyidoğlu H., *Uluslararası İktisat-Teori Politika ve Uygulama*, Güzem Yayınları, İstanbul, 14.Baskı, 2001
- Tuncer S., “Korumacılık Teori ve Uygulama”, *Maliye Araştırmaları Merkezi Konferansları Dergisi*, Sayı 36, (1994), 238-266.
- Türkcan K. ve Dişbudak C., “Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık Politikası: Antidamping”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 5, 2005(a), 53-89.

Türkcan K. ve Dişbudak C., “Antidamping Uygulamalarının Ekonometrik Analizi: Türkiye Örneği”, İktisat İşletme ve Finans, 2005(b), 149-164.

Viner J., Dumping: A Problem In International Trade, The University of Chicago, Chicago, 1923

Wang F., “Who Bears The Burden Of Voluntary Export Restraint”, Prague Economic Papers, S. 231, 2011, 216-231.

Yapıcı M., “DTÖ Anti-Dumping Anlaşması Ve Türk İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi”, Y. Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

Yarbrough B. ve Yarbrough R., The World Economy: Trade and Finance, Thomson, South-Western USA, 2006

İnternet Kaynakları

<http://www.ekonomi.gov.tr/upload/5BEEBF42-D8D3-8566-4520B186F1DD9D48/ithihrelkitabi.pdf>

(25.09.2014), Anti-Dumping Uygulamaları-İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, ITC UNCTAD/WTO.

<http://data.worldbank.org/indicator/>

<http://treasury.un.org/operationalrates/Default.aspx>

<http://www.ekonomi.gov.tr/>

<http://www.federalreserve.gov/>

<http://www.tcmb.gov.tr/>

EKLER

EK 1- TÜRKİYE’NİN AÇTIĞI ANTI-DAMPİNG SORUŞTIRMALARI, (ANALİZDE KULLANILAN ÜLKELER) 2003-2013

ÜLKE / YIL	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
BULGARİSTAN	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
ÇİN	5	10	6	6	2	7	3	4	1	2	3
ENDONEZYA	0	0	2	1	0	3	1	0	0	0	0
HİNDİSTAN	2	1	2	1	0	1	0	0	0	1	2
HONG KONG	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
İTALYA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
KANADA	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
KORE	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0
MALEZYA	0	0	1	0	0	3	0	0	0	0	2
ROMANYA	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1
RUSYA	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
SUUDİ ARABİSTAN	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0
TAYLAND	5	0	2	0	0	1	0	0	0	1	1
ÇİN TAYVANI	0	3	1	0	0	0	0	0	0	1	0

Kaynak: DTÖ yarıyıllık raporlarından hareketle yazarın kendi hesaplamaları

EK 2- TÜRKİYE’NİN ve ANTI-DAMPİNG SORUŞTURMASI AÇTIĞI ÜLKELERİN GSYİH ARTIŞ HIZI (%), (ANALİZDE KULLANILAN ÜLKELER) 2002-2012

ÜLKE / YIL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ABD	1,776	2,791	3,798	3,351	2,667	1,790	-0,290	-2,802	2,507	1,847	2,779
BULGARİSTAN	4,700	5,500	6,700	6,400	6,500	6,400	6,200	-5,500	0,400	1,800	0,601
ÇİN	9,082	10,025	10,085	11,310	12,677	14,162	9,635	9,214	10,447	9,300	7,653
ENDONEZYA	4,499	4,780	5,031	5,693	5,501	6,345	6,014	4,629	6,224	6,486	6,264
HİNDİSTAN	3,804	7,860	7,923	9,285	9,264	9,801	3,891	8,480	10,260	6,638	4,736
HONG KONG	1,657	3,056	8,700	7,388	7,033	6,465	2,128	-2,459	6,768	4,786	1,549
İTALYA	0,451	-0,047	1,731	0,931	2,199	1,683	-1,156	-5,494	1,723	0,450	-2,368
KANADA	2,802	1,925	3,139	3,163	2,622	2,008	1,175	-2,711	3,374	2,528	1,709
KORE	7,432	2,933	4,900	3,924	5,176	5,463	2,829	0,708	6,497	3,682	2,292
MALEZYA	5,391	5,788	6,783	5,332	5,585	6,298	4,832	-1,514	7,425	5,128	5,640
ROMANYA	5,033	5,154	9,125	4,289	8,716	6,260	7,862	-6,799	-0,940	2,309	0,354
RUSYA	4,744	7,296	7,176	6,376	8,153	8,535	5,248	-7,822	4,504	4,264	3,436
SUUDİ ARABİSTAN	0,128	8,287	8,620	7,256	5,577	5,992	8,427	1,829	7,434	8,570	5,812
TAYLAND	5,318	7,140	6,344	4,605	5,093	5,044	2,484	-2,330	7,811	0,077	7,667
ÇİN TAYVANI	5,300	3,669	6,190	4,703	5,437	5,983	0,730	-1,926	10,882	4,100	1,300
TÜRKİYE	6,164	5,265	9,363	8,402	6,893	4,669	0,659	-4,826	9,157	8,773	2,127

Kaynak: Dünya Bankası veri tabanı

EK 3- TÜRKİYE’NİN ANTI-DAMPİNG SORUŞTURMASI AÇTIĞI ÜLKELERLE ARASINDAKİ REEL DÖVİZ KURU (ANALİZDE KULLANILAN ÜLKELER), 2002-2012

ÜLKE	YIL	ERTUR	CPI	CPI_T	REXC
ABD	2002	0,609	97,780	79,811	0,746134
ABD	2003	0,713	100,000	100,000	0,712978
ABD	2004	0,742	102,677	110,584	0,688490
ABD	2005	0,741	106,161	121,796	0,645891
ABD	2006	0,704	109,586	133,485	0,578181
ABD	2007	0,854	112,712	145,173	0,663416
ABD	2008	0,658	117,039	160,335	0,480366
ABD	2009	0,661	116,623	170,357	0,452463
ABD	2010	0,644	118,535	184,951	0,412553
ABD	2011	0,522	122,277	196,921	0,324135
ABD	2012	0,558	124,808	214,430	0,324946
BULGARİSTAN	2002	1,135	97,888	79,811	1,392257
BULGARİSTAN	2003	1,104	100,000	100,000	1,103691
BULGARİSTAN	2004	1,079	106,346	110,584	1,037548
BULGARİSTAN	2005	1,212	111,705	121,796	1,111180
BULGARİSTAN	2006	1,042	119,816	133,485	0,935596
BULGARİSTAN	2007	1,147	129,884	145,173	1,025947
BULGARİSTAN	2008	0,900	145,923	160,335	0,818718
BULGARİSTAN	2009	0,896	149,940	170,357	0,788239
BULGARİSTAN	2010	0,958	153,597	184,951	0,795461
BULGARİSTAN	2011	0,790	160,079	196,921	0,642453
BULGARİSTAN	2012	0,823	164,809	214,430	0,632911
ÇİN	2002	5,043	98,857	79,811	6,246035
ÇİN	2003	5,901	100,000	100,000	5,901108
ÇİN	2004	6,137	103,884	110,584	5,765272
ÇİN	2005	5,980	105,777	121,796	5,193605
ÇİN	2006	5,496	107,324	133,485	4,419076
ÇİN	2007	6,233	112,423	145,173	4,826941
ÇİN	2008	4,490	119,015	160,335	3,332646
ÇİN	2009	4,512	118,179	170,357	3,129676
ÇİN	2010	4,248	122,096	184,951	2,804639
ÇİN	2011	3,285	128,702	196,921	2,147271
ÇİN	2012	3,478	132,116	214,430	2,142992

ENDONEZYA	2002	5458,587	93,821	79,811	6416,817811
ENDONEZYA	2003	6035,362	100,000	100,000	6035,362304
ENDONEZYA	2004	6821,889	106,244	110,584	6554,112687
ENDONEZYA	2005	7299,000	117,348	121,796	7032,458934
ENDONEZYA	2006	6349,039	132,732	133,485	6313,220623
ENDONEZYA	2007	8023,584	141,236	145,173	7806,016462
ENDONEZYA	2008	7282,180	155,045	160,335	7041,894943
ENDONEZYA	2009	6247,852	162,508	170,357	5959,959164
ENDONEZYA	2010	5770,840	170,849	184,951	5330,820037
ENDONEZYA	2011	4788,850	180,002	196,921	4377,405262
ENDONEZYA	2012	5430,996	187,705	214,430	4754,115526
HİNDİSTAN	2002	29,233	96,334	79,811	35,284557
HİNDİSTAN	2003	32,476	100,000	100,000	32,476167
HİNDİSTAN	2004	32,085	103,767	110,584	30,107228
HİNDİSTAN	2005	33,309	108,174	121,796	29,583253
HİNDİSTAN	2006	31,066	114,821	133,485	26,722093
HİNDİSTAN	2007	33,675	122,136	145,173	28,331241
HİNDİSTAN	2008	31,969	132,336	160,335	26,386280
HİNDİSTAN	2009	30,668	146,731	170,357	26,414297
HİNDİSTAN	2010	28,838	164,327	184,951	25,622370
HİNDİSTAN	2011	27,671	178,883	196,921	25,136665
HİNDİSTAN	2012	30,628	195,541	214,430	27,929582
HONG KONG	2002	4,750	102,564	79,811	6,103634
HONG KONG	2003	5,536	100,000	100,000	5,535564
HONG KONG	2004	5,763	99,554	110,584	5,188385
HONG KONG	2005	5,745	100,446	121,796	4,738207
HONG KONG	2006	5,477	102,564	133,485	4,208465
HONG KONG	2007	6,664	104,571	145,173	4,799910
HONG KONG	2008	5,100	109,030	160,335	3,468047
HONG KONG	2009	5,125	109,699	170,357	3,299939
HONG KONG	2010	5,009	112,263	184,951	3,040216
HONG KONG	2011	4,054	118,172	196,921	2,432811
HONG KONG	2012	4,327	122,965	214,430	2,481384
İTALYA	2002	0,581	97,393	79,811	0,708697
İTALYA	2003	0,565	100,000	100,000	0,564512
İTALYA	2004	0,546	102,215	110,584	0,505134
İTALYA	2005	0,626	104,259	121,796	0,535999

İTALYA	2006	0,535	106,416	133,485	0,426710
İTALYA	2007	0,586	108,355	145,173	0,437512
İTALYA	2008	0,460	112,012	160,335	0,321354
İTALYA	2009	0,458	112,852	170,357	0,303419
İTALYA	2010	0,490	114,590	184,951	0,303503
İTALYA	2011	0,404	117,731	196,921	0,241554
İTALYA	2012	0,421	121,312	214,430	0,238147
KANADA	2002	0,962	97,315	79,811	1,173287
KANADA	2003	0,921	100,000	100,000	0,921382
KANADA	2004	0,892	101,857	110,584	0,821913
KANADA	2005	0,864	104,112	121,796	0,738321
KANADA	2006	0,821	106,196	133,485	0,652860
KANADA	2007	0,859	108,467	145,173	0,642008
KANADA	2008	0,805	111,038	160,335	0,557822
KANADA	2009	0,691	111,371	170,357	0,452006
KANADA	2010	0,644	113,350	184,951	0,394859
KANADA	2011	0,531	116,650	196,921	0,314415
KANADA	2012	0,560	118,418	214,430	0,309205
KORE	2002	730,207	96,605	79,811	883,865505
KORE	2003	849,870	100,000	100,000	849,870274
KORE	2004	767,537	103,591	110,584	718,998617
KORE	2005	748,425	106,444	121,796	654,092190
KORE	2006	654,976	108,831	133,485	534,003635
KORE	2007	799,624	111,589	145,173	614,639241
KORE	2008	830,482	116,805	160,335	605,009249
KORE	2009	769,101	120,025	170,357	541,868468
KORE	2010	727,776	123,573	184,951	486,254491
KORE	2011	604,740	128,516	196,921	394,668858
KORE	2012	593,591	131,333	214,430	363,559497
MALEZYA	2002	2,314	99,017	79,811	2,871167
MALEZYA	2003	2,709	100,000	100,000	2,709318
MALEZYA	2004	2,818	101,519	110,584	2,586739
MALEZYA	2005	2,800	104,524	121,796	2,403198
MALEZYA	2006	2,484	108,297	133,485	2,015265
MALEZYA	2007	2,825	110,492	145,173	2,149875
MALEZYA	2008	2,270	116,504	160,335	1,649692
MALEZYA	2009	2,262	117,184	170,357	1,555776

MALEZYA	2010	1,984	119,188	184,951	1,278485
MALEZYA	2011	1,654	123,002	196,921	1,033270
MALEZYA	2012	1,707	125,038	214,430	0,995191
ROMANYA	2002	2,040	86,750	79,811	2,217578
ROMANYA	2003	2,011	100,000	100,000	2,010599
ROMANYA	2004	2,084	111,877	110,584	2,107998
ROMANYA	2005	2,164	121,934	121,796	2,166213
ROMANYA	2006	1,803	129,962	133,485	1,755368
ROMANYA	2007	2,051	136,247	145,173	1,924667
ROMANYA	2008	1,849	146,940	160,335	1,694686
ROMANYA	2009	1,930	155,151	170,357	1,757667
ROMANYA	2010	2,098	164,606	184,951	1,867648
ROMANYA	2011	1,723	174,133	196,921	1,523266
ROMANYA	2012	1,861	179,938	214,430	1,561920
RUSYA	2002	19,452	87,966	79,811	21,439629
RUSYA	2003	21,000	100,000	100,000	21,000423
RUSYA	2004	20,621	110,861	110,584	20,672987
RUSYA	2005	21,267	124,922	121,796	21,812996
RUSYA	2006	18,522	137,013	133,485	19,011975
RUSYA	2007	21,106	149,354	145,173	21,713525
RUSYA	2008	18,110	170,424	160,335	19,249624
RUSYA	2009	19,927	190,286	170,357	22,258360
RUSYA	2010	19,537	203,335	184,951	21,478488
RUSYA	2011	16,819	220,487	196,921	18,831672
RUSYA	2012	16,883	231,660	214,430	18,239108
SUUDÍ ARABĪSTAN	2002	2,284	99,417	79,811	2,844827
SUUDÍ ARABĪSTAN	2003	2,674	100,000	100,000	2,673669
SUUDÍ ARABĪSTAN	2004	2,781	100,330	110,584	2,522809
SUUDÍ ARABĪSTAN	2005	2,779	101,031	121,796	2,305062
SUUDÍ ARABĪSTAN	2006	2,641	103,261	133,485	2,043056
SUUDÍ ARABĪSTAN	2007	3,204	107,566	145,173	2,374237
SUUDÍ ARABĪSTAN	2008	2,468	118,182	160,335	1,818962
SUUDÍ ARABĪSTAN	2009	2,479	124,169	170,357	1,806533
SUUDÍ ARABĪSTAN	2010	2,414	130,804	184,951	1,707199
SUUDÍ ARABĪSTAN	2011	1,958	138,421	196,921	1,375991
SUUDÍ ARABĪSTAN	2012	2,094	142,416	214,430	1,390467
TAYLAND	2002	26,309	98,228	79,811	32,380440

TAYLAND	2003	28,255	100,000	100,000	28,255335
TAYLAND	2004	28,771	102,759	110,584	26,734733
TAYLAND	2005	30,374	107,425	121,796	26,790299
TAYLAND	2006	25,424	112,407	133,485	21,409651
TAYLAND	2007	25,207	114,926	145,173	19,955306
TAYLAND	2008	22,848	121,211	160,335	17,272854
TAYLAND	2009	22,029	120,186	170,357	15,541346
TAYLAND	2010	19,414	124,119	184,951	13,028674
TAYLAND	2011	16,448	128,846	196,921	10,762180
TAYLAND	2012	17,078	132,731	214,430	10,571108
TAYVAN	2002	21,133	100,300	79,811	26,558023
TAYVAN	2003	24,234	100,000	100,000	24,234136
TAYVAN	2004	23,536	101,613	110,584	21,626180
TAYVAN	2005	24,305	103,955	121,796	20,745079
TAYVAN	2006	22,952	104,577	133,485	17,981688
TAYVAN	2007	27,711	106,457	145,173	20,320711
TAYVAN	2008	21,558	110,212	160,335	14,818859
TAYVAN	2009	21,117	109,251	170,357	13,542395
TAYVAN	2010	18,758	110,303	184,951	11,186867
TAYVAN	2011	15,801	111,847	196,921	8,974663
TAYVAN	2012	16,218	113,972	214,430	8,620158

Kaynak: TCMB, FED, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası veri tabanı

ERTUR : Türkiye ile diğer ülke arasındaki döviz kuru (TL/Y.Ülke Parası)

CPI : Tüketici Fiyat Endeksi (Yabancı Ülke)

CPI_T : Tüketici Fiyat Endeksi (Türkiye)

REXC : Reel Döviz Kuru (ERTUR x (CPI / CPI_T))

EK 4- TÜRKİYE’İN ANTI-DAMPİNG SORUŞTURMASI AÇTIĞI ÜLKELERDEN YAPILAN İTHALATIN ARTIŞ HIZI (%), (ANALİZDE KULLANILAN ÜLKELER), 2002-2012

ÜLKE/YIL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ABD	-4,973	12,800	35,741	13,284	16,469	30,430	46,655	-28,392	43,646	30,160	-11,872
BULGARİSTAN	29,207	35,601	39,162	24,035	39,774	17,328	-5,721	-39,299	52,434	45,349	11,276
ÇİN	47,827	90,767	71,478	53,827	40,429	36,870	18,317	-19,042	35,532	26,265	-1,835
ENDONEZYA	61,704	37,714	38,429	20,342	37,464	31,865	3,601	-27,753	45,071	30,817	-7,037
HİNDİSTAN	59,060	28,061	44,759	22,370	23,345	45,608	6,878	-22,592	79,225	90,580	-10,079
HONG KONG	11,741	-0,542	13,125	-6,386	18,283	15,339	17,753	-48,202	18,113	-15,592	12,071
İTALYA	17,589	33,551	25,353	10,316	14,318	12,737	9,545	-28,903	33,514	32,643	-0,784
KANADA	148,939	-23,828	50,619	21,224	50,898	28,467	64,752	-34,358	-2,352	43,288	-27,283
KORE	18,554	45,759	96,011	35,484	2,034	22,879	-6,366	-23,792	52,782	32,208	-10,136
MALEZYA	2,327	59,489	65,555	21,464	18,925	34,125	20,696	-36,461	16,973	39,453	-18,453
ROMANYA	37,541	44,458	77,783	34,482	16,774	16,627	13,977	-36,356	52,757	10,208	-14,860
RUSYA	13,274	40,075	65,706	42,870	37,973	32,024	33,418	-37,987	11,057	10,890	11,157
SUUDİ ARABİSTAN	-83,440	72,577	69,739	65,902	6,103	18,084	23,544	-14,647	77,962	44,975	8,469
TAYLAND	27,941	49,837	71,439	35,420	38,210	31,244	19,843	-35,036	33,790	24,338	-17,606
TAYVAN	65,015	44,191	60,281	26,849	7,773	14,254	-10,634	-20,280	37,293	9,895	1,649

Kaynak: T.C.Ekonomi Bakanlığı veri tabanı

EK 5- NEGATİF BİNOMİAL REGRESYON SONUÇLARI

a) KATSAYILAR:

NADI	Coef.	Std. Err.	z	p > z	[95% Conf.	Interval]
LGDPfor	.6199451	.298135	2.08	0.038	.0356112	1.204279
LGDPdom	-.4985903	.2613401	-1.91	0.056	-1.010808	.013627
LREXC	.0679437	.068953	0.99	0.324	-.0672017	.203089
LIMGRWTH	.9344334	.3042243	3.07	0.002	.3381647	1.530702
Sabit	-4.04083	1.014154	-3.98	0.000	-6.028536	-2.053124
ln α	.507651	.3511326			-.1805563	1.195858
α	1.661384	.5833661			.8348057	3.306394

b) IRR:

NADI	IRR	Std. Err.	z	p > z	[95% Conf.	Interval]
LGDPfor	1.858826	.5541812	2.08	0.038	1.036253	3.334354
LGDPdom	.6073863	.1587344	-1.91	0.056	.363925	1.01372
LREXC	1.070305	.0738007	0.99	0.324	.9350066	1.225181
LIMGRWTH	2.545771	.7744853	3.07	0.002	1.402371	4.62142
ln α	.507651	.3511326			-.1805563	1.195858
α	1.661384	.5833661			.8348057	3.306394

Ö Z G E Ç M İ Ş

- Adı ve Soyadı** : Ramazan KAPLAN
- Doğum Tarihi ve Yeri** : 03.12.1979 - Antalya
- Medeni Durumu** : Evli
- Eğitim Durumu**
- Mezun Olduğu Lise** : Antalya Karatay Lisesi, 1996
- Lisans Diploması** : Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü, 2001
- Yabancı Dil / Diller** : İngilizce
- İş Denevimi**
- Çalıştığı Kurumlar** : Maliye Bakanlığı Vergi Müfettişi, 2004-Devam Ediyor
- Sertifikalar** : Uluslararası Kamu Denetçisi (CGAP), 2010
Kamu İç Denetçisi, 2011
Yeminli Mali Müşavir, 2014
Bağımsız Denetçi, 2014
- E-Posta** : ramazankaplan79@hotmail.com